

Interrogar Barcelona

Com s'organitzaven els centres de poder a Barcino en l'antiguitat tardana? Quina és la relació entre cristians, jueus i poder reial en la disputa de Barcelona del 1263? Com va afectar la conquesta del regne de Nàpols la capitalitat de Barcelona al segle XV? Per què el municipi s'ha ocupat sempre del proveïment alimentari, des dels temps medievals fins a Mercabarna? Com van incidir els vincles mercantils en el pacte de Gènova del 1705 amb els anglesos, durant la guerra de Successió? Com s'ha desenvolupat al llarg dels segles la vocació marítima de Barcelona? I l'aposta industrial? Quin ha estat el paper de la fotografia en la representació del creixement urbà? Es pot reproduir la vaixella de Barcino? Quin és el procediment per restaurar la bandera de Santa Eulàlia? Com es poden abordar el patrimoni i el paisatge fabril al carrer de Pere IV? Quin va ser el paper del noucentisme en la definició del gust musical a la ciutat? En què participa Verdaguer de l'emmiration de Barcelona i Catalunya en Europa? Com es pot innovar en les formes de visita del Park Güell? Què aporta la realitat virtual als museus? És bo visitar un espai arqueològic amb malalts d'alzheimer? Per què el temps lliure dels joves ha de ser un objectiu prioritari? Com es perfilen els museus de ciutat del segle XXI? Heus aquí algunes de les qüestions que han estimulat la tasca del Museu al llarg del 2013. En aquest butlletí se n'aborden unes quantes.

Carte universelle du commerce, c'est-à-dire carte hydrographique où sont exactement décrites les côtes des 4 parties du monde [...]

L'AULA BASILICAL I EL BAPTISTERI, UNA NOVA VISIÓ DE LA CIUTAT TARDOANTIGA

El Museu d'Història de Barcelona conserva al subsòl del Conjunt Monumental de la Plaça del Rei les restes arqueològiques del que havia estat el primer grup episcopal de la ciutat i centre de poder de la *Barcinona* visigoda. Des del punt de vista arqueològic es tracta d'una església amb planta de creu amb la seva necròpolis «privilegiada» annexa; el palau del bisbe, que es trobava entre la basílica principal (a sota de la catedral actual) i l'església cruciforme, i una mica més a l'oest, la sala de recepció o d'audiències del bisbe, que comunicava amb el baptisteri, situat als peus de la catedral actual. Altres estances menors s'estenien al voltant dels edificis principals, que es comunicaven mitjançant corredors i galeries porxadades. Sense oblidar la residència del poder civil a la ciutat, la del *comes civitatis* (precedent del palau comtal, més tard palau comtal-reial), i altres espais de caràcter militar vinculats al cos de guàrdia de la muralla, així com un conjunt termal prop de la porta septentrional d'entrada a la ciutat, a l'eix de la Via Augusta.

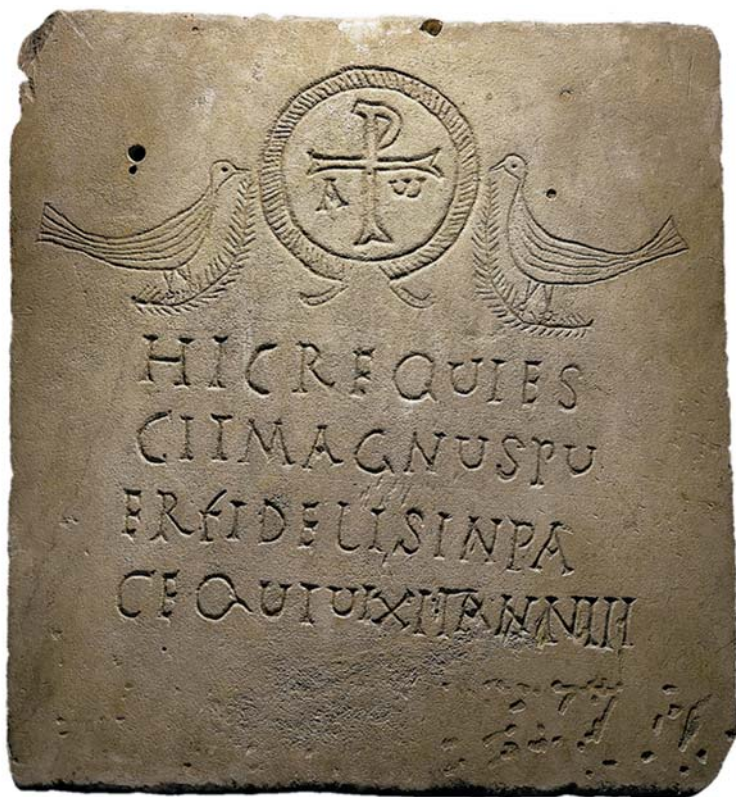
Actualment, una part d'aquest conjunt –en concret, la sala de recepció del bisbe i el baptisteri– resta fora de la visita pública, ja que es va haver de tancar fa anys per necessitats de conservació. Malauradament, una vegada resoltos els problemes que van ocasionar-ne el tancament no va ser possible tornar a obrir immediatament al públic l'espai arqueològic. Darrerament, la situació ha canviat favorablement i, en el marc del Pla Barcino (un pla especial que ha posat en marxa l'Ajuntament de Barcelona per donar impuls a la recerca i posada en valor de la ciutat antiga), l'any 2014 està previst dur a terme un nou projecte que permeti obrir novament a la ciutadania aquest sector del museu. El projecte de museïtzació, amb punts de vista innovadors, es concretarà en una nova museografia que incorporarà noves informacions històriques i noves peces arqueològiques. Es produirà així una continuïtat amb la part oberta i per tant es mantindrà la coherència amb la presentació existent, tot i incloure una museografia

més actual que incorpora les novetats d'interpretació. La nova presentació museogràfica abastarà també dos nous espais expositius vinculats a les restes arqueològiques: *Barcino a l'època visigoda: Barcinona i el cristianisme a Barcino*, on s'exposaran més de cent peces originals trobades a les excavacions, que facilitaran al visitant seguir el fil argumental històric d'aquest període de la nostra ciutat. A més, s'incorporaran al discurs històric les noves dades de la recerca sobre l'espai en particular (sala de recepció del bisbe i baptisteri) i sobre la ciutat cristiana i tardoantiga en general. El projecte de recerca sobre aquest període de la ciutat va començar el 1996, i per tant ja té disset anys de vida, disset anys de recerca continuada que han permès situar Barcelona en l'esfera internacional pel que fa a l'antiguitat tardana. Les excavacions programades que s'estan duent a terme a la basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor –també amb l'impuls i el suport del Pla Barcino– han permès localitzar estructures de gran interès històric i arqueològic: un nou grup episcopal, una troballa excepcional que depassa els límits de la nostra ciutat.

Actualment podem parlar de la importància que va tenir la ciutat durant el període visigot, del seu paper com a *sede regia* el segle VI i de l'existència de dos grups episcopals a Barcelona (el catòlic i l'arrià) que van conviure fins l'any 589, data de la conversió dels visigots al catolicisme al III Concili de Toledo. Però també de com l'urbanisme es va modificant i van desapareixent o readaptant-se els edificis públics romans, del tipus d'hàbitat que tenia la majoria de la població o dels espais destinats als morts i dels focus de cristianització als *suburbium*. Així, la recerca es torna una imatge cada vegada més nítida del que va ser Barcinona, la Barcino d'època visigoda.

Julia Beltrán de Heredia
MUHBA

©MUHBA (autor: Pep Parer)

Làpida funerària de marbre de Paros amb iconografia cristiana. Segle V

REPENSAR LA BARCELONA DEL SEGLE XV

La història de la Barcelona del segle XV requereix una revisió historiogràfica que s'ha fet molt necessària a partir de la nova lectura, elaborada en els darrers anys, dels segles anteriors (XIII i XIV) i posteriors (XVI i XVII). Amb aquest objectiu, el MUHBA ha posat en marxa un programa de treball que ha de culminar en diversos formats de presentació pública dels resultats, inclosa una exposició d'aquí a pocs anys. Que el 1714 va marcar la fi d'un sistema polític propi, d'arrels baixmedievales, amb el Consell de Cent com a institució de la ciutat i la Generalitat per al conjunt del país, a hores d'ara és ben conegut. Tanmateix, el 1714 també s'havia definit com el punt més baix d'una etapa nacional «intermèdia» que durant molt de temps havia estat considerada com de «decadència» entre una edat d'or medieval i els temps del renaixement contemporani de Catalunya. Enfront d'aquesta interpretació, en els darrers anys s'ha qüestionat la idea de decadència i s'ha mostrat el potencial de la Barcelona del segle XVII: una ciutat amb prou entitat i vitalitat per figurar amb perfil propi en el mapa de l'Europa del seu temps.

En els models historiogràfics que sostenien que l'època moderna constituïa una etapa de decadència, l'inici de la davallada se situava al segle XV. Un segle que, d'una banda, hauria estat el colofó rutilant de l'edat d'or baixmedieval, amb grans realitzacions artístiques, i que de l'altra hauria estat el moment inicial de la davallada. Certament, el segle XV és complex. Segons la historiografia hereva de Vicens Vives, s'inicia sota els efectes de la crisi de la segona meitat del segle XIV i té un primer moment decisiu arran de l'extinció del Casal de Barcelona i l'entronització de Ferran d'Antequera pel Compromís de Casp (1412). La conquesta de Nàpols per Alfons el Magnànim era un fet remarcable en la nòmina de les glòries nacionals, però problemàtic: el trasllat de la cort a Nàpols i la regència de la reina Maria, instal·lada a València en detriment de

Mare de Déu dels Consellers. Lluís Dalmau, entre 1443 i 1445

Barcelona, no haurien afavorit ni la ciutat ni el país.

En l'àmbit barceloní, d'acord amb la mateixa interpretació, els conflictes socials i polítics expressats en l'enfrontament entre la Busca i la Biga haurien estat paralitzadors, mentre que la llarga guerra civil de 1462-72 hi hauria afegit el conflicte amb la monarquia. Tot un seguit de ruptures que no haurien quedat suficientment suturades pels canvis correctors promoguts després per Ferran II, just quan la Mediterrània dequieja, en barrar els turcs el pas cap a l'Orient, i quan la descoberta d'Amèrica donava un nou impuls a Castella i en propiciava la preponderància enfront de Catalunya.

Igual que la tesi d'una decadència sostinguda els segles XVI i XVII ha

experimentat una profunda revisió, l'acumulació de revisions parcials convergeix ara en viable i en rellevant la promoció de les recerques necessàries sobre el segle XV, sobretot en el camp de la fiscalitat i el funcionament del municipi, per impulsar un pas endavant en el coneixement de la Barcelona del quatre-cents. Aquesta és la tasca que, amb la participació d'un grup nodrit de medievalistes de diverses universitats i àmbits de recerca, es proposa impulsar el MUHBA, coordinada des del seu Centre de Recerca i Debat.

Albert Cubeles i Bonet
Historiador

EL PARK GÜELL, UN MUSEU OBERT

Gestió i art, dos mots diferents que apel·len, de forma antagònica, a l'objectivitat i la subjectivitat. Gestió, que podríem definir com «l'acció humana per facilitar la producció de resultats útils», i *art*, «el procés o el producte deliberat de l'organització dels elements en una forma que apel·la als sentits i a les emocions».

I si són tan diferents, podem unir gestió i art? Quan l'Ajuntament de Barcelona va encomanar la gestió de la zona monumental del Park Güell a Barcelona de Serveis Municipals (BSM), vam plantejar-nos, com a bona empresa de gestió que vol ser BSM, complir els objectius encomanats, entre els quals no podia faltar l'oferta d'una visita de qualitat als visitants del Park Güell, que facilités situar el monument a l'altura del que és, un espai emblemàtic de la ciutat, Patrimoni de la Humanitat des de l'any 1984. Amb aquest objectiu vam cercar una font de coneixement que de forma rica i sintètica, però també veraç i innovadora, ens mostrés l'art de Gaudí, la Barcelona modernista i el Park Güell mateix. Si bé el model de gestió de BSM és reconegut per la seva qualitat, innovació i efica-

Vista de la consergeria del Park Güell i la ciutat

Entrada al parc a través de l'accés pel carrer Olot.

cia, l'experiència de l'empresa en el camp cultural té un curt recorregut. En aquest punt vam plantejar-nos l'assessorament d'un tercer i vam decidir, també, posar en valor l'opció d'un model de gestió pública capaç de crear un nexa d'unió amb un altre actor municipal, el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA). D'aquesta manera neix la col·laboració que pretén unir gestió i art.

Si s'hagués de resumir en una frase l'experiència de la col·laboració del MUHBA amb BSM en el projecte Park Güell, es pot dir que «la col·laboració és la forma més poderosa de crear valor». Sense entrar en detalls sobre la riquesa de coneixement del MUHBA, sí que volem remarcar l'excel·lent capacitat de l'equip del museu de «fer saber el que sap», que s'ha unit a l'orientació al resultat, la gestió de projectes i la innovació tecnològica característiques de BSM. Així s'ha creat, en un temps rècord, una sèrie de formats i suports que han de permetre al ciutadà i al visitant veure el Park Güell com mai no l'han vist.

Es podria dir que el fruit de la col·laboració ha estat possible, sens dub-

te, gràcies a la relació de participació de totes les persones que han format part de l'equip. A una estructura col·laborativa que, de forma plana, sense una jerarquia establerta, amb formes de fer ben diferents, però amb un objectiu comú, ha aconseguit que tothom hagi donat el millor d'ell mateix, en un clima de confiança i autenticitat. Amb un objectiu clar: acostar a ciutadans i visitants la manera de fer de Gaudí i descobrir els secrets i la història del Park Güell, així com la seva relació amb Barcelona. Èxit? No ens atrevim a dir-ho. L'èxit serà que vingueu a veure el resultat de la tasca feta. Si som capaços de fer-vos conèixer i sentir el Park Güell, haurem aconseguit el nostre objectiu sent capaços de donar valor a l'element que gestionem: la visita a l'espai a través de l'art.

Míriam Plaza i equip B:SM Projecte Park Güell 2013

ELS SONS DE LA BARCELONA NOUCENTISTA

Concert de la Banda Municipal dirigida per Richard Strauss a la plaça de la Constitució, actual plaça de Sant Jaume, 1925

La música, en totes les seves formes d'expressió, és una part indestruïble de la història d'una ciutat. La creació, l'activitat, la vivència i el grau de penetració social aporten elements intangibles però altament valuosos per comprendre la idiosincràsia d'una comunitat, i són un retrat formidable del batec artístic i social d'una urbs. Barcelona ha estat un territori especialment fèrtil i receptiu a la música, i ha generat un univers sonor d'espais, ambients i iniciatives que contribueix fortament al relat de la seva història. El MUHBA vol reivindicar amb fermesa aquest paper de la vida musical en el seu discurs històric, i enguany ho ha fet a través del cicle de concerts 30 Minuts de Música al Museu, coproduït amb la Fundació Mas i Mas, que ha omplert de música l'avantcambra del Tinell durant tot el mes d'agost. S'hi han pogut escoltar trenta-tres propostes concertístiques de cambra d'alt nivell que ens han transportat als ambients musicals de la Barcelona de les primeres dècades del segle passat.

En aquest cicle, el MUHBA ha volgut recordar i homenatjar l'associació Música da Camera, una de les entitats musicals més potents i fructíferes d'aquella època, nascuda ara fa cent anys justos, i que va ser la principal instigadora de l'activitat musical a la ciutat durant més de vint anys.

Música da Camera va ser una entitat de caràcter transversal, impulsada per una generació de joves noucentistes moderna, activa i entusiasta, amb el suport de personatges de tots els àmbits de la societat catalana, que pretenia transcendir l'activitat musical i eixamplar-se a l'àmbit cultural i cívic, amb voluntat europeista i cosmopolita, però sense oblidar el patrimoni, els intèrprets i els creadors autòctons. Da Camera no només va organitzar de forma regular concerts i recitals d'altíssima qualitat, sinó que també va obrir les portes a nous repertoris, va portar grans compositors europeus a la ciutat, va renovar el concepte de concert, va generar públic nou i nous hàbits, i va ser un autèntic motor de la vida musical i cultural durant més de dues dècades. Rigor, treball i feina ben feta són trets característics de la seva labor, i li van donar un enorme prestigi davant del sector, entre la societat i també a escala internacional. Música da Camera és un exemple formidable de projecte musical sorgit de la iniciativa privada i de la conjunció de forces creatives en l'art, la cultura i la societat d'aquella Barcelona en plena efervescència, i la seva activitat és fonamental per entendre la renovació i la penetració social de la música a Catalunya.

Tots els concerts del cicle han tingut un vincle directe amb les propostes de Música da Camera, recordant obres concretes i paradigmàtiques, concerts emblemàtics, repertoris, formats, actuacions destacades o estrenes memorables. Vuit dels concerts van tenir conferències prèvies a càrrec de musicòlegs i especialistes que van contextualitzar magníficament la labor d'aquella entitat. Alhora, la publicació del Llibret de Sala núm. 13, *Música, Noucentisme, Barcelona*, aporta una visió global i alhora detallada i minuciosa d'aquell fenomen, cabdal per comprendre la història recent de la nostra ciutat.

Xavier Chavarria

Musicòleg i director artístic de 30 Minuts de Música al Museu

RELAT URBÀ: NARRATIVA I REPRESENTACIÓ D'ITINERARIS HISTÒRICS

©MUHBA (autor: Pep Parer)

Vista nocturna de la plaça Ramon Berenguer

El panorama d'oferta de visites guiades és cada dia més extens i variat en una Barcelona que aposta pel turisme. El ventall de propostes que ofereixen agències de turisme i entitats culturals és gairebé infinit: rutes pel centre i pels barris, rutes a peu i en bicicleta, rutes històriques i artístiques, rutes literàries, de cinema, de música, d'arquitectura, fotogràfiques, gastronòmiques i un llarg etcètera. L'atractiu de l'exploració directa de la ciutat segueix sent un dels principals recursos de l'experiència viatgera i de l'oci urbà organitzat. És la democratització del que l'aristocràcia europea va començar amb el Grand Tour, que es va generalitzar entre els joves de les millors famílies des del final del segle XVII.

En la majoria de casos, però, el patró que segueixen aquestes rutes no deixa de ser el mateix: un guia entrenat fa de «mediador» entre un saber

especialitzat i un públic genèric. No es planteja, en general, una reflexió sobre la forma de l'itinerari, la seva especificitat i el seu potencial. Com es tradueix un discurs històric i patrimonial en un itinerari urbà? Com s'articulen els elements que el componen? Fins a quin punt un itinerari pot estimular el pensament?

Itinerar, paraula que no és al diccionari, és un art, i qui el domina, com bé deia Walter Benjamin, arriba a la capacitat de perdre's amb sentit, a la capacitat del *flâneur*, tant en els llocs insòlits com pels seus paisatges quotidians. Donar sentit al nostre deambular diari i fondre l'experiència del visitant amb la de l'habitant: Itinerar és un art.

El MUHBA ha preparat, juntament amb l'Institut del Teatre, el postgrau Relat Urbà. L'interès despertat pel tema ja s'ha pogut mostrar en iniciatives recents, com el curs

Itinerar Barcelona, organitzat amb el Departament d'Ensenyament i dirigit a mestres i professors, o l'itinerari *Bernat Metge i la literatura del segle XIV*, construït amb alumnes i professors de la Universitat de Barcelona junt amb l'Institut d'Estudis Catalans, la Institució de les Lletres Catalanes i la Fundació Lluís Carulla. El postgrau parteix del principi que forma i contingut van estretament lligats en la construcció d'un itinerari. Per això el programa s'ha concebut des de tres perspectives disciplinàries: les arts dramàtiques, la història urbana i els estudis sobre el patrimoni. Amb la integració d'aquests tres àmbits, l'objectiu és formar persones expertes en la creació i interpretació d'itineraris històricament coherents, però també dramàticament eficaços, sense haver de recórrer a l'anècdota o a la hipèrbole gratuïta.

El guia ha de ser un constructor de la mirada, la persona que amb les seves paraules i els seus passos encarna la relació complexa entre espais, relats i persones. Que raona com un historiador, que expressa el significat dels elements patrimonials i que ho substancia en la forma apropiada. Que fa pensar i emociona alhora, difuminant els límits entre raonament i sensació. Tan sols queda afegir que el postgrau compta amb un professorat d'alt nivell, al qual agraïm des d'aquí que hagi fet seva la proposta, que voldríem poder llançar aquest mateix curs.

Andrea Manenti

Coordinador del postgrau Relat Urbà

La primera edició del postgrau Relat Urbà, organitzat pel MUHBA i l'Institut del Teatre, es durà a terme entre el gener i el juliol de 2014.

Per a més informació consulteu el web del museu

www.museuhistoria.bcn.es

ACCIÓ DEFENSA PASSIVA: L'ART DE TRAÇAR UNA MEMÒRIA

© F. Prats

Exposició "Acció Defensa Passiva", a la Capella de Santa Àgata.

Creadors en Residència és un programa que planteja una nova concepció en la pedagogia de l'art contemporani, un nou context de creació amb la voluntat d'inscriure el llenguatge de l'art contemporani a les aules. Un dels projectes d'aquesta edició del programa promogut per l'ICUB ha estat el de l'artista Fernando Prats, que ha desenvolupat el projecte *Acció defensa passiva* amb els alumnes de 4rt d'ESO de l'IES Menéndez y Pelayo, amb la col·laboració del MUHBA i del Servei d'Arqueologia de Barcelona, entre d'altres.

Una de les coses que més destaca Prats d'aquesta experiència és la possibilitat d'establir un diàleg entre l'artista i els alumnes, el fet de poder intercanviar punts de vista i coneixement, trencar esquemes, establir ponts i trobar noves formes de comunicar. Fernando Prats, instal·lat a Barcelona des del 1990, té una trajectòria artística sòlida. El seu treball denota una gran sensibilitat i capacitat d'observació, de captar allò invisible, de comprendre la magnitud del buit, del paisatge. A Prats li interessa analitzar la trajectòria, la memòria, dels es-

pais buits, desolats. D'aquí el treball *Acció defensa passiva*. Són espais, territoris, que contenen l'energia d'un fet devastador que forma part de la història de la ciutat. Els espais ens parlen, cal aprendre a llegir-los. L'artista ha plantejat una reflexió sobre uns fets de la història de la ciutat, els bombardejos durant la Guerra Civil, a través de dos espais de la ciutat que actuen com a testimonis, la plaça de Sant Felip Neri i el refugi 307. Ambdós conserven la petja, l'empremta, d'una experiència viscuda. És un treball de memòria, una acció de reparació simbòlica, de reconeixement i homenatge a totes les víctimes. L'artista ens ajuda a fer visible l'invisible, a omplir el buit, a recordar i no oblidar. Aquest procés denota la importància de conèixer la història i la realitat que ens envolta. L'empremta esdevé el punt de partida, en dos processos diferents de recuperació de la memòria. Al refugi, es van extreure amb uns motlles les incisions fetes al mur pels cops de pic de dones, nens i ancians que excavaren el túnel on refugiar-se; així, del buit s'extreu un objecte físic, escultò-

ric, palpable. A la plaça de Sant Felip Neri, Prats ha aplicat una tècnica amb fum als murs, creant una superfície pictòrica que fa visible el rastre de la metralla de les bombes i mostra les cicatrius, el dolor. El fum actua com a metàfora del foc.

La intervenció dels alumnes ha estat a diverses escales. Des de l'adquisició d'un coneixement pròpiament històric, fins a la presa de consciència d'una realitat vinculada a un espai físic i la reflexió de com materialitzar uns fets a través del llenguatge artístic. Esdevenen protagonistes i actuen com a creadors, actors, gestors, alhora que participen del procés expositiu i descobreixen la importància d'aprendre a llegir la realitat i de com narrar les coses. Aprendre a comunicar a través de l'experiència.

El projecte s'ha presentat a la Capella de Santa Àgata, del 15 de maig al 25 de setembre de 2013, i ha rebut més de 35.000 visites. L'evolució dels treballs la trobem al bloc de cada residència www.enresidencia.org/ca/blocs.

Marta Iglesias Urbano
MUHBA

LA BANDERA DE SANTA EULÀLIA I EL PROCÉS DE LA SEVA RESTAURACIÓ

La Bandera de Santa Eulàlia és una de les peces més emblemàtiques de la col·lecció del MUHBA, en tant que es tracta d'un dels símbols majors de Barcelona. Va ser presentada com a «peça del Museu» al *Butlletí* número 26, corresponent al segon quadrimestre de 2012. Aleshores anunciàvem el desplegament d'una intervenció multidisciplinària que havia de tenir com a objectiu garantir-ne la conservació. Aquesta intervenció ja ha culminat i des del mes de setembre passat la bandera de santa Eulàlia és exposada al Born Centre Cultural i llueix com a peça destacada de l'exposició temporal *Fins a aconseguir-ho! El setge de 1714*.

Els reptes assolits arran d'aquesta intervenció també han estat objecte d'un seminari amb els especialistes que hi han participat, celebrat el 28 de novembre al MUHBA.

La bandera és de seda, teixida com a tafetà, amb fils tenyits prèviament de color carmesí, i la pintura és feta amb oli de llinosa per tal de generar una capa molt fina i plàstica que s'adaptés al moviment de la tela. Els motius grotescos que l'emmarquen s'han fet amb pa de plata, amb una corla o vernís que els proporcionava un to daurat.

Es devia fer malbé a causa de l'ús i a partir d'aquell moment esdevingué inservible, però amb la figura de la santa prou intacta, es devia desar curosament. Així va arribar fins al segle XIX, quan es va procurar recuperar-la adherint-la a un suport de fusta per exhibir-la com si fos un quadre. Malauradament, aquest tractament va acabar generant noves alteracions i, passats els anys, la tela estava completament rígida i trencadissa, la superfície era plena d'ondulacions i la policromia havia acumulat retocs i capes de vernissos

que impedié exposar-la dignament. El projecte de recuperació emprà pel MUHBA, a partir d'un treball interdisciplinari que ha resultat molt fluid

comprovat que la pel·lícula pictòrica ha suportat bé el pas dels anys sota les capes de vernissos, tot i que està clivellada i molt erosionada. Entre

els aspectes negatius per a la conservació cal destacar que la rigidesa de la cola que uneix la roba a la fusta, així com els fixatius i vernissos aplicats a la superfície, han impedit que la tela pugui acompanyar els moviments naturals de la fusta, la qual cosa ha provocat arrugues i estrips.

Quant al tractament, la decisió més complexa de prendre ha estat, precisament, la de separar o no la bandera del suport de fusta. L'eliminació l'hauria alliberat de tensions no desitjades i hauria permès recuperar les qualitats d'ensenyà i l'aspecte propi d'un teixit. Però s'ha descartat perquè exigia l'aportació d'excessiva humitat, un dels principals agents de deteriorament de la seda.

Totes les intervencions han anat precedides de proves per avaluar tant la resposta dels materials originals com la dels productes proposats. S'ha fet la neteja aquosa dels materials dipositats al llarg del temps sobre la superfície, l'eliminació de vernissos, la correcció de les deformacions, la reactivació de l'adhesiu antic i la fixació puntual. En tot moment s'ha evitat humitejar la seda

mitjançant l'aplicació dels productes en forma de gel o bé interposant una membrana de teixit que impedia el pas de l'aigua. I és així com s'ha aconseguit recuperar l'obra per al gaudi de tothom, després d'una feina intensa i compromesa duta a terme des del Museu d'Història de Barcelona.

Josep Bracons Clapés
Lídia Font Pagès
MUHBA

Bandera de Santa Eulàlia

malgrat la seva complexitat, ha permès assolir resultats molt satisfactoris. El projecte ha donat llum sobre molts aspectes desconeguts fins ara. Així, s'ha pogut determinar que la bandera està pintada per les dues cares, de manera que la pintura a l'oli ha encapsulat la seda i l'ha preservada de la llum i la humitat ambientals. També s'ha descobert, a través de la radiografia, un penediment de l'artista, que havia pintat primer un rostre més inclinat. D'altra banda, s'ha

CARLES III I LA PROJECCIÓ DE BARCELONA A EUROPA. MÚSICA I POLÍTICA, 1705-1713

Durant la breu estada de Carles III i la seva esposa Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel a Barcelona, la ciutat va esdevenir una cruïlla musical. Músics de renom internacional anaven i venien de Barcelona a Viena, i creuaven la Mediterrània de Barcelona a Nàpols o Milà per formar una xarxa musical de gran abast que reflectia tant l'agitada situació política com el desig de Carles III de crear una cort fastuosa que brillés com un estel en el firmament de les grans nacions europees.

El paper de la música era clau en aquest procés iniciat per fer palesa la creació d'un nou poder polític. La necessitat d'erigir-se immediatament com a successor legítim a Espanya, amb el suport dels seus aliats a Àustria, a Anglaterra i al nord d'Europa, va suposar una metamorfosi cultural per a la capital catalana. Hi arribaven instrumentistes de Viena: al principi van ser els de guerra –trompetes i timbalers–, però després els van seguir els de cambra, com ara el violinista Joseph Karl Denck. D'Itàlia, sobretot després que Nàpols hagués passat a domini dels Habsburg el 1707, arribaven compositors com Emmanuele d'Astorga, Antonio Caldara o Giuseppe Porsile, que va ser mestre de capella de Carles III a Barcelona, i també cantants d'òpera.

La cort de Barcelona, com la de Viena o la de Londres, es va rendir a l'òpera italiana com a vehicle primari de l'expressió del poder polític i del gust cultural cosmopolita. El matrimoni de Carles III i Elisabet Cristina es va celebrar el primer dia d'agost de 1708, no només amb la intervenció de la Capella Reial en els actes litúrgics corresponents, sinó també amb una sèrie de serenates italianes d'Antonio Caldara.

La presència a Barcelona d'un centre cortesà amb una activitat musical tan important –probablement el més important de la capital catalana des de finals del segle XIV– repercutia indubtablement en la producció musical dels mestres catalans i va donar com a resultat un gresol d'es-

tils i de formes d'expressió musicals que va transmutar les direccions i les evolucions que seguirien durant el segle XVIII. Entre altres, hi havia Pere Rabassa, que va compondre el seu *to Elisa gran reina* per commemorar la victòria de les tropes de Carles a Almenara el 1710, i Francesc Valls, la missa *Ut queant laxis* que probablement va solemnitzar la coronació de Carles l'any següent. Quan el nou emperador es va traslladar a Viena, va deixar a Barcelona la seva dona, que mantenia un alt nivell d'activitat musical. Dos anys més tard, però, quan ella va seguir el seu marit, es va produir la diàspora d'aquell grup tan nodrit de músics de perfil internacional que havien transformat la ciutat en un astre brillant dins el context musical europeu.

Aquest és el fil argumental del seminari que es durà a terme al MUHBA durant la primavera de 2014 i que aplegarà cinc historiadors de la mú-

sica –Juan José Carreras (Universitat de Saragossa), José María Domínguez (Universitat de La Rioja), Andrea Sommer-Mathis (Universitat de Viena), Álvaro Torrente (Universitat Complutense de Madrid) i Xavier Torres Sans (Universitat de Girona)–, tots ells especialistes que han aportat recerques i idees innovadores a l'estudi i a l'anàlisi de la música de l'època de la Guerra de Successió. Hi presentaran conferències i intervinclaran en debats sobre les múltiples perspectives i ramificacions de l'eix musical Viena-Nàpols-Barcelona i el paper de la música com a eina política a l'escena europea en aquest període transcendental de la història de la cultura barcelonina.

Tess Knighton

ICREA Research Professor
Institut Milà i Fontanals (CSIC)
Coordinadora del seminari

Rajola d'oficis MCB 142125

EL CENTRE DE RECERCA I DEBAT DEL MUHBA COMPLEIX CINC ANYS

Les primeres activitats públiques del Centre de Recerca i Debat del MUHBA (CRED), es van iniciar la tardor de 2008 amb els *Diàlegs d'història urbana i patrimoni*, uns col·loquis quinzenals oberts a tots els ciutadans per explorar noves idees i difondre els estudis en curs relacionats amb la trajectòria històrica i el patrimoni de la ciutat. Des de llavors, al Museu s'han organitzat més de noranta diàlegs, com també un gran nombre de jornades, seminaris i tallers.

La idea bàsica del CRED és la següent: resulta imprescindible impulsar la recerca pròpia i situar-la en el marc general d'altres centres amb activitat acadèmica per poder avançar en la construcció d'un sistema de producció i difusió del coneixement històric i patrimonial de Barcelona que permeti complir satisfactòriament la missió que té encomanada el Museu d'Història de la nostra ciutat. En aquesta tasca han de confluïr els tècnics i especialistes del

museu amb una variada gamma de col·laboradors externs, en diferents formats de treball. Cal destacar, en aquest sentit, la tasca excel·lent de joves estudiants, que han trobat en el Museu un bon espai de formació, i també la d'un bon nombre de professionals jubilats amb àmplia experiència acadèmica i esperit jove, procedents de les universitats catalanes i també de diferents universitats europees i alguna d'americana: Internet permet un bon treball en xarxa.

El Centre de Conservació i Restauració del Museu a la Zona Franca és un altre dels centres productors de coneixement del MUHBA, motiu pel qual també és part essencial del sistema de recerca del Museu. En la seva tasca de documentació i conservació dels fons arqueològics i de la col·lecció d'història de la ciutat construeix un sistema de coneixement sedimentat, que a través de la programació del CRED es pot posar en comú amb altres centres museístics, en un entorn de treball obert també als ciutadans interessats en general.

Un altre eix impulsor de la construcció de coneixement, fonamental, és el que es deriva de les necessitats dels diferents centres patrimonials del MUHBA, amb les exposicions permanents i temporals que obliguen a substanciar, peça rere peça, una visió comprensiva de la ciutat. En aquest sentit, l'estímul de la reformulació de la Casa del Guarda del Park Güell, en col·laboració amb el nou projecte gestionat per BSM per al nucli monumental, ha estat un exemple molt recent de treball en dos fronts. El primer consistia a trencar la barrera entre innovació i difusió científica, aportant idees i plantejaments de primera mà als diferents materials per donar a conèixer el parc en relació amb Barcelona. El segon va ser combinar diferents formats –expositius, museu virtual, senyalització, web, aplicació, fulletons, llibres– amb un únic objectiu: crear una nova mirada de la Barcelona del principi del segle xx. Ben aviat voldríem aplicar el mateix plantejament a la Barcino de

l'antiguitat tardana, quan s'inauguri la nova museografia del baptisteri i l'aula basilical.

Les continuïtats i discontinuïtats del sistema urbà i els moments clau de l'activitat productiva i mercantil de Barcelona al llarg del temps, les estratègies municipals per garantir l'abastiment d'aigua i d'aliments dels ciutadans, el paper de Barcelona en la recepció i la difusió del coneixement, la tècnica i les formes artístiques, o la cohesió ciutadana en diferents moments històrics, són algunes de les qüestions que formen el fil conductor en la recerca per anar perfilant el relat històric de la ciutat. Quant al terreny patrimonial, la recuperació del patrimoni alimentari i musical de la ciutat ha permès al MUHBA entrar en contacte amb institucions i empreses com la Fundació Alicia, Sosa Ingredients o la fundació musical Mas i Mas per tal de posar-los en valor i fer-los arribar a la ciutadania. I cal esmentar també els tres postgraus que a hores d'ara impulsa el MUHBA: un sobre intervenció en el patrimoni i el paisatge urbà, amb la UAB; un altre sobre les arrels culturals de l'europeisme i la trajectòria de Barcelona i Catalunya, amb la UB, i finalment, el postgrau Relat Urbà. Narrativa i Representació d'Itineraris Històrics, que el MUHBA ha preparat amb l'Institut del Teatre i que esperem que ens permeti una decisiva renovació de llenguatges.

Tot plegat, en el marc de cooperació internacional impulsat pel nostre museu, amb la City History Museums and Research Network of Europe, que es reuneix amb una vintena de museus i centres de recerca en història urbana i patrimoni que es troben anualment a Barcelona.

Carme Garcia Soler
MUHBA

Gran Rellotge de Barcelona

ALIMENTAR LA CIUTAT. UN REPTA HISTÒRIC

En economies precàries, la subsistència humana adquireix una importància cabdal i requereix una bona part dels recursos i de les energies socials. I així va ser en el passat històric de Barcelona. A finals de l'edat mitjana, de manera semblant a les viles i ciutats de l'occident europeu, la ciutat de Barcelona va crear un sistema de mercat protegit i regulat de productes bàsics alimentaris –amb els cereals en primer pla–, per tal de resoldre de manera col·lectiva el proveïment de la ciutat en un moment de creixement demogràfic i de caresties de producció. El sistema va durar segles, fins mitjan segle XVIII, quan es començà a obrir pas al sistema de llibertat de mercats (alimentari, de treball, de sòl). La gestió municipal del mercat alimentari tenia un altre vessant, el de la recaptació d'impostos. Ambdues activitats constituïen els principals i més importants instruments del «bon govern» urbà, subjecte a pressions i revoltes en cas que el veïnat se sentís defraudat. Després de 1714, quan la Nova Planta de Catalunya va introduir a les ciutats catalanes majors cotes d'intervenció reial, hi hagué una reducció de la capacitat municipal per garantir bons preus alimentaris (el «preu just») i aliments en bon estat. Els desacords entre poder reial i poder local van donar lloc a algunes alteracions socials importants, com la de finals de febrer i primers de març de 1789 (el motí del pa), iniciada a Barcelona i estesa a altres viles i ciutats com Mataró, Vic o Sabadell. Al segle XIX, el procés de construcció de l'Estat i la progressiva centralització del

Port de Barcelona, 1880-1889

poder polític van comportar una pèrdua de poder municipal en diverses àrees, una de les quals va ser la del proveïment alimentari. Aleshores, Barcelona va respondre al repte de canviar de model preservant la garantia del proveïment d'una ciutat industrial i obrera. Perdudes les fleques, les carnisseries, les peixateries i altres serveis mercantils, els governs municipals van iniciar un projecte nou de mercats municipals i de serveis sanitaris. I, en paral·lel, la societat va posar en marxa altres iniciatives, com les cooperatives de consum, que omplien els buits del sistema municipal. Progressivament s'introduïren nous productes en les dietes d'homes i dones de totes les edats, amb notables diferències socials i de gènere.

I a poc a poc van aparèixer nous establiments i ofertes més variades que, amb el parèntesi dels anys de la guerra i la postguerra, han fet més fàcil la compra d'aliments. Amb tot, les desigualtats s'han mantingut i la crisi dels últims anys les ha accentuat, posant a la vista situacions de carestia alimentària per moltes persones, un fet que ha fet sorgir valuoses iniciatives solidàries.

L'alimentació d'una ciutat com Barcelona és un repte econòmic i social que convé conèixer amb perspectiva històrica, entenent que la mirada històrica dóna llum al present. Aquest és l'objectiu del projecte *Alimentar la ciutat*. En el marc del Centre de Recerca i Debat del MUHBA, i en col·laboració amb l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, el maig de 2013 van tenir lloc les Jornades *Alimentar Barcelona: els temps medievals i moderns*, i el 2014 se celebraran les jornades dedicades al segle XIX i els principis del XX. A més, alguns dels Diàlegs d'Història Urbana i Patrimoni d'aquest curs també tractaran sobre el proveïment alimentari de la ciutat. Us hi esperem.

Mercè Renom

Historiadora i coordinadora del projecte *Alimentar la Ciutat*

Carrer del Comerç i mercat del Born, 1934

LA DONACIÓ VILUMARA: FER CRÈIXER LA COL·LECCIÓ CONTEMPORÀNIA

Fotografia cedida per Josep Mª Vilumara

Edifici d'entrada a la fàbrica Vilumara de l'Hospitalet, presidit per un plafó de rajoles que representa la Mare de Déu dels Àngels

Vilumara és un dels grans noms de la indústria tèxtil catalana, més concretament de la sederia. La dedicació de la família Vilumara a la fabricació de teixits a Barcelona es remunta al segle XV i des d'aleshores fins al segle XX hi ha estat relacionada de forma ininterrompuda. El seu origen es troba, naturalment, al Pont de Vilomara, a la comarca del Bages. El segle XVII una branca de la família es va establir a Barcelona: el 1676, Domingo Vilumara hi entrava com a aprenent de seder. Ben aviat trobem diversos membres de la família Vilumara ben establerts al barri o quarter de Sant Pere.

El gran desenvolupament industrial del segle XIX i l'expansió del negoci fan possible la construcció de successives fàbriques Vilumara. El 1842, Elies Rogent en projecta una al carrer Sant Pere Més Baix. El 1863, se'n fa una de nova en un indret de la travessera de Gràcia molt proper a l'actual plaça de Francesc Macià i, finalment, aquesta darrera es trasllada a l'Hospitalet, al sector de la Farga. La fàbrica Vilumara de l'Hospitalet es va inaugurar l'any 1907 i fou coneguda popularment com «les Sedes». Josep Maria Vilumara i Lamarca n'ha escrit la història en un llibre denominat *Històries de les Sedes. Fàbrica Institut Can Vilumara*, que ha estat presentat aquest mateix any 2013.

Les primeres edificacions del conjunt fabril Vilumara de l'Hospitalet són d'estil modernista i s'hi pot trobar un ús abundant de la papallona del cuc de seda com a emblema decoratiu. En fou responsable l'arquitecte Andreu Audet Puig. Els estudis al voltant d'aquesta fàbrica duts a terme conjuntament per Josep Maria Vilumara i Fàtima López han posat de manifest que alguns aspectes innovadors del model organitzatiu de la fàbrica Vilumara van ser adoptats tot seguit per Josep Puig i Cadafalch a la fàbrica Casarramona de Barcelona, on es troba actualment el CaixaForum.

El 1915 es va produir el trasllat de les oficines de l'empresa, que fins aleshores encara romanien a Més Baix de Sant Pere, cap al sector de la dreta de l'Eixample on ja es concentrava la major part d'empreses tèxtils bar-

Fotografia de Gabríel Meroll

Despatx de Can Vilumara reconstruït a la plaça de Sant Pere

celonines. Vilumara s'establí, així, al carrer de Casp número 80, cantonada amb Bailèn, en un espai estèticament sobri però d'una gran qualitat material que d'alguna manera volia ser el reflex del prestigi i la serietat de l'empresa. Es responsabilitza del disseny l'escenògraf i decorador Alexandre Soler i Marye, conjuntament amb Francisco Vilumara i Bayona. Les característiques d'aquest despatx han estat estudiades per Albert Guilleumas i Fàtima López.

La crisi del tèxtil de finals del segle XX va suposar la fi de la fàbrica Vilumara de l'Hospitalet (1982). Un ampli suport social va aconseguir preservar-ne els elements més significatius, que ara acullen l'IES Can Vilumara. Josep Maria Vilumara i Lamarca ha tingut una cura molt especial a preservar el patrimoni i la memòria de l'empresa familiar, motiu pel qual ha fet donació d'elements patrimonials al Museu de l'Hospitalet, el MNATEC, el Museu d'Història de Catalunya, el Museu de l'Estampació Tèxtil de Premià de Mar i el Museu de la Seda de València. Així mateix, ha encetat una línia de col·laboració amb el MUHBA, que s'ha concretat, per exemple, en un itinerari guiat pel barri de Sant Pere. Un dels punts centrals d'aquest itinerari ha estat la visita al despatx de l'empresa, traslladat des del carrer de Casp i acuradament reconstruït a la plaça de Sant Pere (2008) pel restaurador-ebenista A. Guilleumas Morell.

En el marc del projecte Laboratori MUHBA i amb voluntat d'enriquir significativament la col·lecció contemporània, el Museu treballa per aconseguir la incorporació dels elements patrimonials més representatius de la seu barcelonina de Can Vilumara. Esperem poder-ne donar notícia en un proper número del *Butlletí*.

Jospe Bracons Clapés
MUHBA

EL TURÓ DE LA ROVIRA, UN MIRADOR DEL SEGLE XX

Ja està en marxa la segona fase del projecte d'arranjament del Turó de la Rovira, que s'orienta en una doble perspectiva: articular la *balconada* i els miradors dels parcs de la primera cornisa de la ciutat, i habilitar com a espais museogràfics alguns elements patrimonials de les bateries antiaèries de la Guerra Civil i de les traces de l'antic nucli barraquista dels Canons. El Districte d'Horta-Guinardó i l'empresa municipal BIMSA encapçalen aquesta iniciativa confiada als arquitectes Imma Jansana i Jordi Romero, que van dur a terme, amb la col·laboració del MUHBA, la primera fase d'un projecte que ha facilitat la posada en valor i la normalització progressiva d'un indret cada cop més visitat per propis i forans, i que va ser mereixedor *ex aequo* del Premi Europeu de l'Espai Públic Urbà l'any 2012.

El projecte *Balconada de la ciutat* permet consolidar el cim del turó de la Rovira tant en la perspectiva d'eix verd i panoràmica excepcional de la ciutat com en el vessant d'eix històric i patrimonial de primera magnitud. L'indret proporciona una visió única

sobre la trajectòria de Barcelona al llarg del temps, des de l'emplaçament d'un poblat ibèric fins als nostres dies, si bé se centra en les dècades crucials per a Barcelona, Catalunya i Europa que van des de la Guerra Civil i la llarga postguerra fins a la creació d'una gran ciutat europea. En aquesta segona fase de la intervenció, el MUHBA té la voluntat que es pugui materialitzar un projecte expositiu articular sobre uns espais que, malgrat la superfície limitada, són suficients per a una explicació mínima i coherent del conjunt del patrimoni existent. A més, i seguint la filosofia de treball del Museu, està previst que part d'aquesta tasca es desenvolupi mitjançant la col·laboració amb diverses entitats socials i culturals del districte i dels districtes propers que vulguin fer-se seu el turó i mostrar-lo. El primer d'aquests espais és l'antiga sala i dormitori d'oficials, un edifici utilitzat durant l'època de la defensa de la ciutat, que més endavant va funcionar com a escola per al barri dels Canons i, en la seva última etapa, com a escola d'adults. Aquests

diversos usos el converteixen en un àmbit rellevant. La rehabilitació en marxa ha de permetre la recepció de visitants, l'explicació de la *Balconada de Barcelona*, l'inici d'itineraris, l'atenció als grups escolars i la distribució de materials.

A l'antic dormitori dels soldats es perfila l'explicació de quatre temàtiques: Barcelona com a objectiu prioritari durant la Guerra Civil; la defensa activa de la ciutat i les bateries del turó de la Rovira; la postguerra i el creixement informal de la ciutat, i el barri dels Canons.

A l'antic lloc de comandament de la bateria antiaèria es projectarà un audiovisual relacionat amb els orígens de la guerra aèria moderna i el seu impacte en les poblacions, alhora que s'habilitaran com a recintes visitables els indrets ocupats per l'antic polvorí i els espais d'artilleria.

En aquesta segona fase del projecte el MUHBA té previst elaborar elements cartogràfics i històrics sobre la ruta de la primera *Balconada de la ciutat* en el doble format de guia d'història urbana *Balconada/BCN* i d'aplicació per a iPad i iPhone, així com l'edició de la guia *Rereguarda/BCN, 1937*, que plantejarà el funcionament de la ciutat i les característiques de la vida urbana en el moment central de la Guerra Civil.

Aquests materials seran complementaris dels ja elaborats pel MUHBA en diversos formats, com són una sèrie de cinc plafons *in situ* per a les visites autoguiades, que aborden: el turó de la Rovira al llarg del temps, el lloc de comandament, la bateria antiaèria, el barri dels Canons i la ciutat informal del barraquisme, a més de dues guies d'història urbana (*Defensa/BCN 1936-1939* i *Barraques/BCN*) i tres propostes de visites guiades: *La defensa de la ciutat moderna*; *La Barcelona de la guerra i la postguerra. Perspectives des del Turó de la Rovira*, i *La defensa activa i passiva de la ciutat. El Refugi 307 i les bateries del Turó de la Rovira*.

Carme Garcia Soler
MUHBA

©MUHBA (autor: Carme Garcia Soler)

Visitants a les bateries antiaèries del Turó de la Rovira

EL MÓN DEL 1714

“La plata girava al voltant del món i feia que aquest girés”
Andre Gunder Frank

A la ratlla del 1700, en temps del mercantilisme i de l'auge de l'absolutisme, la successió al tron de la monarquia hispànica posava de nou sobre la taula l'equilibri entre les potències del continent i les pugnes per controlar el comerç ultramarí. En els principis de l'edat europea de la història universal, les corones de Castella i de Portugal havien dominat nominalment la xarxa mercantil i territorial que des del segle XVI anava enllaçant tot el planeta, però les ciutats i potències de la façana atlàntica del continent els disputaven com més va més aquest privilegi. Així comença l'exposició emplaçada al Tinell.

Val a dir que el centre de gravetat de la humanitat i dels grans imperis continuava essent l'Àsia meridional i oriental. A l'Índia, i cada vegada més a la Xina, on anava a parar al final una bona part de la plata provinent d'Amèrica, de la mà de les companyies d'Índies passant per Europa, o bé més directament a través del galió de Manila, que enllaçava Mèxic i Filipines. Entre els segles XVI i XVIII van anar a parar directament o indirectament a la Xina una gran part de la plata americana. Com afirmava Andre Gunder Frank en el llibre *Global Economy in the Asian Age* “la plata girava al voltant del món i feia que aquest girés”. Però els europeus no anaven pas a la una i la competència entre estats i entre companyies mercantils era ferotge. L'ordre sorgit de la primera mundialització, controlat inicialment per les corones de Portugal i de

Castella, com ara dèiem, era cada vegada més qüestionat per holandesos, anglesos i francesos. Així les companyies d'Índies de les potències emergents disputaven l'Àsia als portuguesos i, alhora, desafiaven el monopoli de la monarquia hispànica a Amèrica i el lucratiu comerç d'esclaus africans.

La major part de guerres de la primera meitat del segle XVII s'havien lliurat amb l'objectiu de cointenir la monarquia hispànica en l'àmbit europeu, però a partir de la pau de Westfàlia (1648) la major part de conteses van tenir per desencadenant les ànsies expansionistes de la poderosa França de Lluís XIV. Més en general, la voluntat de poder i expansió territorial de les monarquies i l'interès pel control de les rutes mercantils requerien pagar i equipar els exèrcits, amb una despesa en augment. Així és com el conflicte, o l'amenaça de conflicte, junt amb la voluntat de representació en grans palaus i ciutats monumentals dels monarques absoluts, reforçava el paper de l'estat. Calia recaptar amb regularitat uns impostos creixents, i aquest impuls centralitzador dels recursos i de les decisions posa com més va més en qüestió les institucions de govern de territoris i ciutats vidents des de la Baixa Edat Mitjana. Val a dir que el procés no era pas uniforme: la consolidació de la representació parlamentària de les elits a Anglaterra i Holanda va donar forma a un camí de modernització alternatiu al de les monarquies absolutes. En començar al segle XVIII, França i Anglaterra eren els estats més poderosos d'Europa, en detriment de l'imperi espanyol dels Habsburg, que havia comptat amb

Assentament comercial de la Companyia de les Índies Orientals holandesa a Hugli, Chunchura (Índia). Hendrik van Schuylenburgh, 1665

els recursos provinents d'Amèrica però que no havia aconseguit articular aquesta riquesa en el foment del comerç i les arts productives en el conjunt dels seus territoris. El panorama de detall era, però, força més complex. Portugal mantenia un vast imperi mundial, amb Brasil i nombrosos caps de pont a l'Àfrica i Àsia, però no tenia prou força per contenir les aspiracions d'altres potències a l'Orient, amb una forta presència de les companyies d'índies d'Holanda i Anglaterra. Holanda, que havia fet d'Amsterdam el centre del comerç mundial a principis del segle XVII, veia com els anglesos anaven guanyant terreny al mar i com creixia l'amenaça francesa al sud. També Suècia, que havia estat un gran actor internacional en el segle XVII, quedava ara eclipsada per Rússia, i l'imperi Otomà, la gran potència euroasiàtica, havia començat a declinar després del fracàs del setge de Viena del 1683. Aquest viatge global pels volts del 1700 constitueix la primera part de l'exposició El món de 1714, que mira de situar els esdeveniments més propers, a Barcelona i tot Catalunya, dins del panorama general. La segona part de l'exposició comença amb l'esclat de la guerra de Successió i mostra com els equilibris europeus queden afectats de ple quan es planteja l'herència del tron hispànic. De mica en mica es van concretant dos bàndols: els aliats (Anglaterra, Holanda, Sacre Imperi Romanogermànic), partidaris de l'entronització d'un Habsburg, i els borbònics (França i Espanya), partidaris del candidat finalment escollit per Carles II, abans de morir.

En el joc pel tron hispànic s'apostava també per reformular les relacions d'ultramar, amb Amèrica, d'aquí el gran interès dels anglesos, i a mesura que el conflicte va anar agafant envergadura s'hi van sumar d'altres contenciosos. Tant els francesos com els anglesos procuraven atraure a la seva causa aquells territoris que no tenien bon encaix dins dels seus respectius complexos estatals, com en els casos d'Escòcia, Hongria o Catalunya.

Des de la capital de Catalunya, la participació directa en el nou conflicte europeu, esperonada pels anglesos, va ser vista com a un risc i alhora una oportunitat, en un moment en què els aliats semblaven els segurs vencedors de la contesa. El final de la guerra dels Segadors (1640-1652) no havia resolt la falta de sintonia entre la monarquia i Catalunya i, per altra banda, el sentiment antifrancès era viu després de l'amputació dels comtats del Rosselló i la Cerdanya arran del Tractat dels Pirineus (1659) i després de la guerra dels Nou Anys, amb el setge de Barcelona del 1697.

La desconfiança en Felip V, amb el temor a perdre les constitucions catalanes, veient el capteniment autoritari del virrei Velasco i el tarannà absolutista del nèt de Lluís XIV, s'afegia l'aposta mercantilista de les elits comerciants, que s'emmirallaven en Holanda i Anglaterra. Constitucionalisme i mercantilisme impregnaven l'ambient de Barcelona, una ciutat ben connectada amb Europa, a principis del segle XVIII.

Situats en aquest punt, l'exposició va desgranant els esdeveniments de la guerra, que contra pronòstic es decantà com més va més del costat borbònic, fins als tractats de pau d'Utrecht del 1713 i la decisió subsequents que emprenen les institucions de Catalunya i de la ciutat de resistir en solitari, a l'espera d'una

Arribada a Barcelona de la princesa Elisabet Cristina de Brunsvic l'1 d'agost de 1708. P. Decker, J. Wolff i I. A. Corvinus, gravat, 1720

nova mobilització internacional. El recorregut específic pels àmbits dedicats a la vocació marítima de Barcelona, a l'impacte de la cort de Carles III, a la diversitat d'orígens dels combatents presents en els exèrcits i a la guerra vista des de l'Hospital de la Santa Creu ofereix al visitant una visió inèdita d'aquells anys intensos de principis del segle XVIII, tal i com es van viure a Barcelona entre 1705 i 1714. Arribem cap al final. La capitulació de Barcelona comportà un canvi radical, amb el desmantellament del marc institucional que garantia les llibertats constitucionals catalanes i amb la supressió d'una administració articulada i complexa, com era en el cas de Barcelona la del Consell de Cent. El nou ordre borbònic s'implantava enmig de la repressió i amb els més destacats austriacistes a l'exili, tema al qual l'exposició dedica un altre apartat específic. I, tanmateix, com una au fènix, Barcelona, i rere seu tot Catalunya, van reemprendre el camí, amb el saber fer mercantil i productiu com a fonament de la modernització que va permetre situar la ciutat i el país a Europa i al món, i amb la vindicació d'unes constitucions i unes institucions perdudes, però convertides ara en llavor d'un futur renaixement.

Clàudia Pujol

Comissària de l'exposició

LA VAIXELLA A BARCINO. PLAT I COPA DE TERRA SIGILLATA

©MUHBA (foto: Pep Perer)

La *terra sigillata* és una ceràmica romana feta a motllo amb una argila refractària que presenta un color vermell, i que acostuma a estar profusament decorada, tot i que també hi ha peces totalment lisses. Al motllo –amb l'argila encara tendra i amb l'ajuda de punxons– s'estampaven les decoracions impreses en negatiu, de manera que quan s'aplicava l'argila a l'interior del motllo per fer la peça es reproduïen en positiu i en relleu els diferents motius.

Aquest tipus de peces es va fer en diferents tallers localitzats a Itàlia, la Gàl·lia i Hispània, que donaren lloc a les produccions que coneixem com *terra sigillata* itàlica, *terra sigillata* gàl·lica i *terra sigillata* hispànica. Pel que fa a Itàlia, entre els més coneguts hi havia els tallers localitzats a la zona d'Arezzo, mentre que a la Gàl·lia van destacar els de la Graufesenque, que es trobaven a la Narbonense. A Hispània va haver-hi una gran quantitat de tallers per tot el territori, però els més importants es van concentrar a Tritium i Andújar.

Les dues peces que presentem van ser trobades a les excavacions de la ciutat de Barcelona i procedeixen de centres de producció itàlics i de la Gàl·lia, respectivament. Totes dues porten la marca del taller impresa al fons intern de la peça en una cartel·la rectangular. La peça MHCB 4323 va ser realitzada per un ceramista de la Graufesenque i porta el nom de taller **OF. CAS**, mentre que la MHCB 16443 correspon a un ceramista documentat a la zona d'Arezzo i Puteoli de nom **RIU/ON**, disposat en una cartel·la rectangular doble.

Aquestes peces van formar part de la vaixel·la de taula dels habitants de l'antiga Barcino. La vaixel·la de taula de l'època estava formada per peces de formes i procedències molt diver-

ses, que podien ser de ceràmica, de vidre o de metalls nobles, en funció del poder adquisitiu de cada família. La copa era l'únic tipus de peça disposat a la taula que era d'ús individual, ja que els comensals menjaven directament dels diferents plats. La beguda era sempre vi, que es prenia calent o fred però sempre barrejat amb aigua. La proporció variava en funció del tipus de vi i el gust dels comensals.

Aquestes dues peces estan en l'actualitat en procés d'estudi per part de l'arqueòleg i ceramista Arnau Trullen, per determinar si poden ser reproduïdes com a objectes d'origen patrimonial per a l'ús diari com a part del catàleg de MUHBA Detalls.

Julia Beltrán de Heredia
MUHBA

MHCB 16443

COPA DE TERRA SIGILLATA ITÀLICA

Forma: Ritterling 5A / Haltern 8 / Goudineau 27

Mides: alçada: 5,6 cm; diàmm. vora: 9,8 cm; diàmm. base: 4,3 cm

Cronologia: 15 aC - 15 dC. Segons Conspectus: 10 aC - Tiberi (14-37) dC

Procedència: excavacions de Can Cortada, Barcelona, 1987

MHCB 4323

PLAT DE TERRA SIGILLATA SUD-GÀL·LICA

Forma: Dragendorff 15/17

Mides: alçada: 3,7 cm; diàmm. vora: 16,4 cm; diàmm. base: 8,8 cm

Cronologia: mitjan segle I dC - primera meitat del segle II dC

Procedència: excavacions de la Plaça del Rei-Casa Padellàs, Barcelona, 1931-35

QUARHIS 9

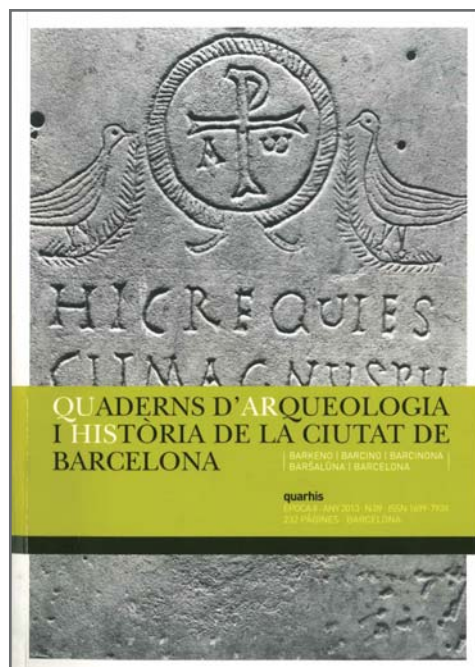
El passat 26 de juny de 2013 va tenir lloc la presentació del novè número de la revista *QUARHIS*, *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, del MUHBA.

El tema central d'aquest número està dedicat a una etapa de la història de la nostra ciutat que va des del final del món clàssic fins a l'alta edat mitjana, un període tradicionalment considerat fosc a causa de la manca de dades.

A aquesta visió sempre han contribuït les escasses i limitades fonts documentals. Però en els darrers anys les dades arqueològiques han crescut d'una manera molt significativa, la qual cosa ha permès fer nous plantejaments, com es pot veure en l'article que constitueix el nucli central d'aquest número de la revista.

Altres estudis relatius al neolític antic i el bronze final al pla de Barcelona, l'ocupació del pla en època romana, les novetats en epigrafia romana dels darrers anys o una aproximació als sistemes decoratius emprats per decorar els sostres a l'antiguitat tardana, acaben de tancar aquest interessant número ple de noves aportacions.

L'acte de presentació va comptar amb la presència del doctor Jean Guyon, director emèrit de recerca del Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS), que va impartir la conferència amb el títol «La christianisation des villes et des campagnes, témoin privilégié des transformations de l'Antiquité Tardive: l'exemple de la Provence».

Verbannung. Les diàspores europees i l'acollida a Barcelona, 1933-1945

L'adveniment del nazisme a Alemanya, el març de 1933, va desplaçar a l'Estat espanyol, i més concretament a Barcelona, un nombrós contingent de jueus alemanys, format per escriptors, periodistes, artistes censurats, botiguers, advocats, metges, dissidents polítics, aturats, homes i dones de totes les edats, principalment joves, amb motivacions i condicions diverses, que tan sols pretenien refer les seves vides en una República Espanyola que semblava el lloc ideal per començar de nou.

Malgrat el que pogués semblar, no ho van tenir gens fàcil. A finals d'abril, Salvador de Madariaga, ambaixador espanyol a França, va enviar un telegrama als cònsols destinats a les ciutats frontereres amb Alemanya recomanant el següent: «A fi d'evitar que els referits jueus que es trobin sense mitjans de treball es dirigeixin a Espanya, és convenient que vostès assenyalin les dificultats que trobaran per exercir els seus oficis al nostre país».

La voluntat decidida dels refugiats, afegida a la permissivitat del govern de la Generalitat envers els nouvinguts, va minimitzar les traves que es trobaren pel camí i va fer possible un degoteig constant cap a Barcelona. La ciutat, que suportava amb solvència els efectes de la crisi del 29, oferia un ventall d'oportunitats envejable, que va facilitar la consolidació d'una cada cop més nombrosa colònia de refugiats jueus. A més, per mitigar els efectes del desarrelament, els nouvinguts reberen l'ajuda d'una organització, l'Ezra, que es dedicà a donar suport als expatriats i facilitar-los la vida.

Verbannung és un projecte expositiu liderat per Mozaika, que compta amb el suport del MUHBA i de diverses entitats ciutadanes.

Manu Valentín

Historiador

La Disputa de Barcelona de 1263: Una reflexió sobre el poder i la paraula

Coincidint amb el 750è aniversari de la cèlebre Disputa de Barcelona, el MUHBA, amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Mòn Juïc, va celebrar un seminari on es va reflexionar sobre el marc històric general de les disputes esdevingudes durant el segle XIII a diferents ciutats europees al voltant de la religió jueva i cristiana, i de manera específica de la que es va produir a Barcelona al 1263 a instàncies dels frares dominics de Girona i arbitrada personalment pel rei Jaume I. La Disputa va tenir lloc al Palau Reial, en presència de la cort, el clergat i els habitants de la ciutat, tant jueus com cristians. Els disputants van ser el convers dominic Pau Cristià i el mestre Moixé ben Nakman de Girona, anomenat Nakhmànides, i els temes tractats a la Disputa eren tres: si el Messies és diví i humà o bé únicament humà; si aquest ja ha vingut o si encara ha de venir i si el

Jaume I en una escena de caça vers 1262 (detall)

judaisme és la doctrina veritable o bé el cristianisme. En un moment de lent però progressiu enrariment de les relacions entre cristians i jueus, el relat de la controvèrsia ha arribat a l'actualitat mitjançant dues versions ben diferents: l'hebreu i la llatina.

La reflexió sobre l'origen i la natura de les Disputes a l'àrea catalanooccident al segle XIII, sobre el coneixement del Talmud al món cristià de l'època i sobre el paper de la crítica de textos com a element de combat, així com la singularitat de la Disputa de Barcelona i les seves conseqüències històriques de llarga durada van aplegar estudiosos com: Claude Denjean, J. Ramón Magdalena, Francesco Bianchi, Tessa Calders, Alexander Fidora, Eulàlia Vernet, Harvey J. Hames, Robert Chazan, Esperança Valls i Pere Casanellas.

En acabar el Seminari es va realitzar una representació teatralitzada de la Disputa de Barcelona de 1263 sota la direcció d'Agustí Espriu, a partir del text adaptat de Tessa Calders.

Carme Garcia Soler
MUHBA

MUHBA i Gaudí, al congrés internacional *coupDefouet*

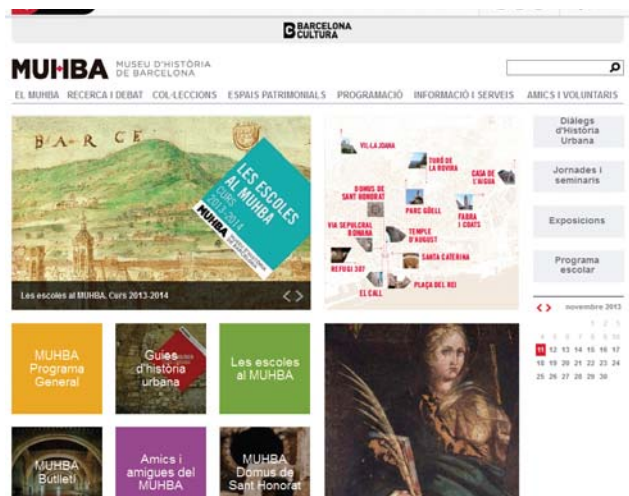
Restituïció virtual de la Casa del Guarda

Entre el 26 i el 29 de juny d'enguany, Barcelona es va convertir en la capital de l'Art Nouveau. L'Institut del Paisatge Urbà de l'Ajuntament de Barcelona –l'impulsor de la Ruta Europea del Modernisme i de la revista *coupDefouet*, especialitzada en l'estudi i la difusió del moviment– i el GRACMON (Grup de Recerca en Història de l'Art i Disseny Contemporanis) de la Universitat de Barcelona van decidir sumar esforços per celebrar els deu anys de vida de la revista. Les sessions van tenir lloc a les sales de la Casa Milà de la Fundació Catalunya-La Pedrera i a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona. La trobada es va presentar com un gran congrés científic, però va anar més enllà i es va aprofitar per donar a conèixer el patrimoni modernista català i debatre sobre la seva riquesa. Amb aquest objectiu es van organitzar activitats paral·leles, en una de les quals el MUHBA va presentar el seu projecte museogràfic sobre la Casa del Guarda del Park Güell. Aquesta sessió va gravitar sobre el tema «Noves experiències i recursos en l'Art Nouveau». Va tenir lloc al saló d'actes del Museu del Disseny el dia 27 de juny al vespre i el seu objectiu era donar a conèixer projectes orientats a la recerca i la difusió del moviment. L'acte va estar presidit per la doctora Pilar Vélez, directora del museu, que va presentar el nou projecte. A continuació, van prendre la paraula Massimiliano Marafón, per la Fundació Basile de Palermo; Lluís Bosch, director de la revista *coupDefouet* i de la Ruta Europea; Breda Mihelic, presidenta del Réseau Art Nouveau Network, i Joan Roca, director del MUHBA. La ponència formulava les idees bàsiques del projecte de la Casa del Guarda: una interpretació del Park Güell des de la perspectiva urbana de la ciutat de Barcelona.

Mireia Freixa

Presidenta del congrés internacional *coupDefouet*

NOUS FORMATS PRESENCIALS I VIRTUALS PER VISITAR EL MUSEU I LA CIUTAT

Nou web del MUHBA

L'any 2013 ha estat especialment intens en la investigació de nous formats i en la innovació tecnològica al MUHBA. Una de les primeres línies de treball ha estat trobar un nou model per a la pàgina web del museu, aplicant aquesta transformació no sols al disseny i la disposició dels continguts, sinó també a la plataforma de treball i gestió dels continguts, és a dir, l'eina coneguda com Content Management System (CMS). La substitució ha estat estudiada pels tècnics del MUHBA i, després d'una selecció de requisits i proves, el museu s'ha decidit per adoptar Drupal, un programari lliure desenvolupat i mantingut per una activa comunitat d'usuaris, dissenyat en PHP i que destaca per la qualitat del seu codi i de les pàgines generades tot respectant els estàndards del web.

En breu l'antiga versió del web estarà completament migrada a la nova plataforma i tot el públic que visita la nostra pàgina podrà experimentar les millores substancials en usabilitat i accessibilitat de la informació que

conté. Aquesta accessibilitat millorarà encara més amb les eines de gestió interna de què s'està dotant l'Institut de Cultura de Barcelona per agilitzar i posar a disposició els rics fons documentals, gràfics i audiovisuals de què disposa i dels quals ha de gaudir tota la ciutadania.

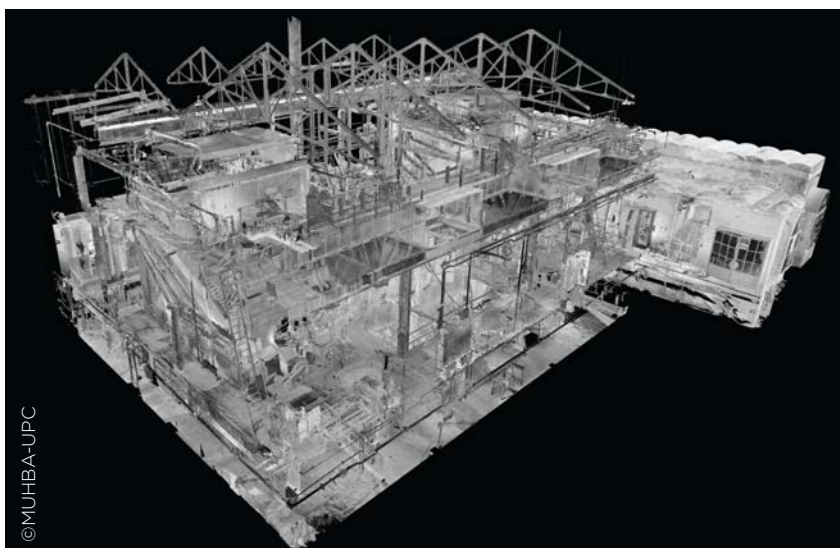
Dins el projecte de construcció del Museu Virtual del MUHBA, s'ha continuat afegint noves peces al fons d'escaneigs làser d'elements patrimonials del Museu. Aquest és un projecte de representació digital d'espais realitzat amb la col·laboració de la Universitat Politècnica de Catalunya i el seu Laboratori de Modelització Virtual. Fins ara s'han escanejat tres elements patrimonials del Museu: la sala de calderes de l'antiga fàbrica Fabra i Coats a Sant Andreu, l'edifici de la Casa del Guarda del Park Güell i les restes del Temple d'August.

Cal fer un esment especial de l'escaneig de la Casa del Guarda, obra de Gaudí que va ser remodelada l'any 2010 i que a partir d'aquest any podrà ser visitada de forma virtual mitjançant aplicacions web, consultables de forma mòbil independentment de la plataforma, ja que s'ha procurat configurar el producte amb un motor d'immersió Unity. L'escaneig es va presentar al darrer Congrés *coupDefouet*, celebrat el juny d'aquest any al nou edifici del Museu del Disseny de Barcelona. Podeu consultar una mostra del passeig virtual 3D, en format vídeo, a Youtube (*LMVC. UPC. MUHBA. Paseo Virtual Casa del Guarda, Park Güell*, 2013. http://youtu.be/uE7Doc73k_s).

En un altre àmbit, el MUHBA ha col·laborat amb l'associació de comerciants dels carrers Llibreteria i Frereria i amb l'àrea del Call, en la realització dels projectes QRGòtic, QRCall i el projecte del Districte de Ciutat Vella Temps Raval, en el qual també han participat el Servei d'Arqueologia i el Departament de Patrimoni Arquitectònic. Són propostes que faciliten a ciutadans i visitants tant informació dels diversos comerços de la

zona com de la seva història i patrimoni, amb la voluntat d'incentivar alhora comerç i coneixement.

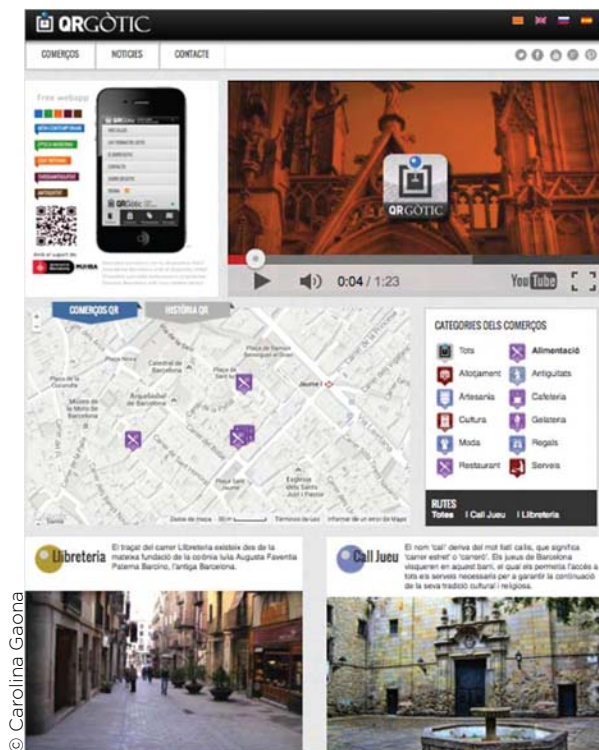
El museu ha fet també un esforç d'innovació en el terreny de les audioguies, elaborant els continguts i participant en la formalització de la nova aplicació del Park Güell, consultable via iPad, que pot descarregar-se des de l'Appstore d'Apple. Aquesta guia ha estat possible gràcies a la col·laboració del Museu amb Barcelona de Serveis Municipals, empresa municipal encarregada de la gestió de l'espai monumental del Park Güell.

Diversos models de punts obtinguts de les calderes de la Fabra i Coats

Jaime Irigoyen
MUHBA

QR GÒTIC, ÀREA DEL CALL: UNA COL·LABORACIÓ ENTRE ELS COMERCIANTS I EL MUSEU

© Carolina Gaona

Imatge del dispositiu QR del Call

L'equip de QR Gòtic, en col·laboració amb el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), presenta, publicat al web i accessible a través dels dispositius mòbils, un viatge per la història del Call de Barcelona a través de comerços i botigues.

La investigació rigorosa i la documentació innovadora aportada pels historiadors que col·laboren amb el MUHBA permetran al visitant endinsar-se en un itinerari fressat a través del temps, que el farà recórrer la història d'aquest barri, situat al quadrant nord-occidental del que fou la Barcino romana. El visitant que ho desitgi podrà conèixer els carrerons del Call, així com la importància cultural de la seva aljama i alguns dels episodis més importants que s'hi visqueren, com la famosa Disputa de Barcelona (1263), de la qual enguany es commemora el 750è aniversari.

Basat en codis QR, aquest projecte és una guia històrica gratuïta que vol, a través dels diversos comerços que hi participen, proporcionar al visitant la història del barri des de l'antiguitat fins als nostres dies. Tècnicament, la plataforma és apta per a la navegació en dispositius mòbils (iPhone, Android, tauletes, iPad...) i ofereix una doble versió, per al web i per a l'aplicació al mòbil. El nombre de comerços que hi han col·laborat és un total de trenta botigues, ubicades en la zona ocupada pel Call Major (carrers del Call, Sant Honorat, Sant Sever, Banys Nous, Sant Domènec, Sant Felip Neri, Baixada de Santa Eulàlia, Arc de Sant Ramon del Call, Fruita i Marlet). Els impulsors del projecte són Josep Conesa Grosso, president de l'associació de comerciants de Llibreteria

i Baixada de Llibreteria, i Carolina Gaona, comunicadora digital i fundadora de l'associació Sonés, els quals l'han fet possible gràcies a la col·laboració del MUHBA. Aquest esforç de divulgació és fruit de la tasca de diversos especialistes, encarregats d'investigar i redactar-ne els continguts. Aquest equip ha estat format per Anna Rich, que ha ofert els seus estudis referents a la documentació notarial de l'aljama barcelonina, Eulàlia Vernet, hebraïsta de la UB i col·laboradora del MUHBA, i els historiadors de *Veclus S.L.* (F. Caballé, R. González i I. Elies), els quals, mitjançant el buidat de les principals fonts arxivístiques, han pogut precisar històricament els comerços i corroborar-ne emplaçaments (per exemple, la situació dels dos alfondecs del Call, la dels Banys Freds, les de la Sinagoga dels Francesos i la d'en Massot, etc.). L'estructura del projecte QR Gòtic del Call és clara. S'inicia amb una breu introducció a la història del Call de Barcelona i a la vida quotidiana del dos calls, el Major i el Menor, i es fa menció del recorregut QR, el qual s'inicia en una de les dues portes d'entrada al Call Major: la que estava situada a l'actual carrer de Sant Honorat (antic carrer de la Font). A continuació es brinda la possibilitat d'accedir a la història del barri a través de les diverses èpoques històriques (època romana, antiguitat

© Carolina Gaona

Imatge del dispositiu QR del Call

tardana, edat mitjana, època moderna i món contemporani). Finalment, s'inicia l'itinerari històric a través dels trenta comerços del Call que hi col·laboren. Amb aquest nou itinerari, l'equip de QR Gòtic i el MUHBA aporten una eina rigorosa i innovadora per conèixer amb detall històric carrers i carrerons, esdeveniments històrics de primer ordre, habitants i figures il·lustres del que fou un dels barris més influents de la ciutat medieval, el Call de Barcelona.

Eulàlia Vernet
Filòloga i historiadora

ELS TALLERS I CASALS DEL MUHBA: HISTÒRIA, CIUTAT I CIUTADANIA FORA DE L'ESCOLA

Entre els reptes d'un museu d'història hi ha el d'apropar els infants al patrimoni. El MUHBA ho fa no només amb les activitats adreçades als alumnes en horari escolar, sinó que en treballa d'específiques per als infants en el temps lliure: els tallers i els casals. El programa, endegat ara fa cinc anys, ha estat molt ben rebut per part dels infants, pares, mares i mestres.

Amb aquest programa es pretén cobrir diversos objectius, començant per ajudar els nens i nenes a *situar-se* en la ciutat. Aquest aspecte és molt important, si tenim en compte que una gran part dels alumnes de les escoles de Barcelona provenen de països i cultures llunyanes. *Moure's* per la ciutat contribueix a desenvolupar l'autonomia personal. Mitjançant mapes, plànols i brúixoles descobreixen que la ciutat està formada per barris molt diferents. El programa també pretén ensenyar a *observar*. Amb la mirada educada, fàcilment podran *identificar* i *comparar* monuments, edificis, carrers i places, i sense ni adonar-se'n aprendran a llegir els codis de la ciutat, alhora que exerciten el seu pensament crític. Apropar-los al context que va portar els ciutadans de Barcelona, anys enrere, a construir una muralla o una església, a enderrocar un convent per fer una plaça o un mercat, a obrir un carrer o eixamplar la ciutat, a projectar un parc o una fàbrica, fa que els nens i nenes facin seu aquest llegat, que el valorin i que se l'apropriïn.

Casal d'estiu al MUHBA

Conèixer com es vivia a la ciutat en el passat permet entendre com vivim avui. *Saber* els drets i deures que tenim com a ciutadans reforça la seguretat dels infants i el seu sentiment de pertinença.

Pot semblar que els objectius fixats fins aquí són un repte prou gran, però no n'hi ha prou; pensem que per apropar els infants al patrimoni cal treballar en un altre àmbit, el dels sentiments i l'emoció. Per aquest motiu també es propicia que arribin a poder sentir l'emoció que comporta veure's aclaparat per la bellesa de les formes d'alguna de les grans obres que es conserven a la ciutat. *Emocionar-se*, una experiència que, a més de formar-los, els obrirà les portes al món de l'art.

L'espai pel qual es mouen els infants és tot Barcelona, amb els centres del MUHBA com a referent. El fet de programar durant el període vacacional permet fer sessions d'un mínim de tres hores, amb la possibilitat de modular un *tempo* distès i tranquil, en aparença més proper al temps de lleure que al de formació. El fet d'estar molt sovint en moviment, itinerant per la ciutat, i a l'aire lliure, permet combinar les explicacions amb jocs, debats i recollida de dades i imatges, per tal d'elaborar un treball final, el seu quadern de viatge.

Aquestes activitats es presenten en dos formats: els tallers i el casal. Els tallers es programen durant els matins de les vacances de Nadal. El casal, en canvi, és a l'estiu, les primeres setmanes de juliol, de 9 a 5 hores. Té com a seu el CEIP Àngel Baixeras i compta amb la col·laboració de la Fundació Catalana de l'Esplai.

Que el repte està ben encarat ens ho demostren l'èxit de públic i la valoració. Saber que els infants comparteixen les seves descobertes amb els progenitors, fins al punt que pares i mares insisteixen que el MUHBA organitzi tallers i casals per a ells, resulta un important estímul per continuar aquesta tasca.

Teresa Macià i Bigorra
MUHBA

Casal d'estiu al MUHBA

PERIFÈRIES URBANES, ON LA CIUTAT PERDIA EL NOM. BARCELONA, 1947-1985

Arxiu Pepe Encinas, 1975

Torre Baró, Pepe ENCINAS

«Primer van ser les imatges, després van ser les paraules, i després l'acció». Amb aquestes contundents paraules es presentava, el 31 de juliol passat, el projecte *Perifèries urbanes, on la ciutat perdía el nom. Barcelona, 1947-1985*, una instal·lació de 250 fotografies, de 17 fotògrafs, al Saló del Tinell.

El projecte *Perifèries urbanes* es va iniciar com un treball de recerca, amb la voluntat de recuperar la primera visió de la ciutat contemporània en expansió. La gran transformació de la postguerra a Barcelona va coincidir amb una eclosió fotogràfica. Va ser un creixement en unes condicions molt dures i sense democràcia, en el qual la paraula estava vetada. En aquest context, la imatge va ser la primera a construir la representació de la ciutat. L'empenta i sensibilitat d'una sèrie de fotògrafs que, amb la càmera a la mà, van recórrer la ciutat més enllà dels marges habituals, va ser decisiva per construir la imatge de la Barcelona sense nom. Més

que una voluntat artística, hi havia una voluntat de coneixement i de presa de posició cívica. La fotografia com a espai de conquesta ciutadana. Després van venir els escriptors, l'actuació política, sindical i veïnal clandestina. Però la mirada dels fotògrafs va ser la primera. Aquestes imatges, tot i la seva

dos anys en diversos arxius de la ciutat: arxius de museus, col·leccions privades, entitats de barri... La investigació va permetre recuperar tota una sèrie de treballs de fotògrafs molt diversos que formen part de la instal·lació. Amb acompanyament de música gregoriana de Marcus Helianthus, la projecció es presenta com un recorregut visual per la Barcelona perifèrica des de la postguerra fins als primers anys de la democràcia. Es fa a través de quatre viatges pel que avui són les rondes de la ciutat —el Poblenou, el Besòs, Sant Andreu, Nou Barris, la Vall d'Hebron, el Carmel, el Llobregat, l'Hospitalet i Montjuïc, fins a tancar el cercle—, on van desfilar els diversos períodes històrics. Entre els fotògrafs hi ha alguns noms rellevants i altres de desconeguts, però tots igual d'importants en la construcció de la imatge de la ciutat: Pilar Aymerich, Juli Azcunce, Francesc Català-Roca, Ginés Cuesta, Pep Cunties, Pepe Encinas, J. M. Huertas Clavería, Manolo Laguillo, Jacques Léonard, Kim Manresa, Oriol Maspons, Xavier Miserachs, Custodia Moreno, Marta Povo, Pérez de Rozas, Humberto Rivas i Mariano Velasco.

És la història dels oblidats, d'aquells que no han format part de la història oficial i que ara s'incorporen a la memòria de Barcelona. També és l'oportunitat de veure fotografies de Barcelona, moltes d'elles inèdites, algunes positivades per primer cop, que amplien la mirada cap a la ciutat i resulten imprescindibles per construir la història de Barcelona. Constitueixen un important patrimoni fotogràfic recopilat amb la col·laboració i la complicitat dels seus autors, del qual les imatges presentades són només una part. En resum, un treball en procés cap a una nova mirada de la ciutat, que ha comptat amb la col·laboració de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB), el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) i el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA).

Marta Delclòs

Comissària de la instal·lació

F. CATALÀ-ROCA,
Arxiu Històric del COAC, 1955

Nen en una barraca, Montjuïc

importància en la història de la ciutat, van quedar oblidades als arxius, al marge del relat sobre la ciutat, en benefici d'una imatge oficial dominada pel centre urbà.

Amb el propòsit de rescatar la visió d'aquests pioners de la fotografia relacionada amb el creixement de la perifèria de la ciutat, es va iniciar un exhaustiu treball de recerca durant

L'EIX PERE IV. EL REpte D'ARTICULAR PATRIMONI I PAISATGE

La relació entre el carrer i la ciutat és una de les claus definidores del paisatge urbà i de les seves transformacions al llarg de la història. L'eix Pere IV al Poblenou permet il·lustrar el protagonisme contundent d'alguns carrers pel que fa a la geometria formal i a l'imaginari paisatgístic de les ciutats.

L'eix Pere IV presenta una diversitat d'elements de singularitat paisatgística, que afegeixen a l'homogeneïtat de la quadrícula de l'Eixample de Cerdà un plus d'intensitat significativa per la superposició de formes i processos al llarg d'un segle i mig de relació entre indústria, barris populars i ciutat.

A partir dels continguts del seminari *Construir la imatge de Barcelona, 1947-2007: Transformació urbana, representació de la ciutat i patrimoni històric*, des del màster en Intervenció i gestió del paisatge i el patrimoni (UAB-MUHBA) s'ha desenvolupat un doble treball de recerca sobre el paisatge urbà de l'eix Pere IV: d'una banda, una anàlisi morfològica del carrer que permet proposar bases concretes per a la valorització i dinamització dels elements patrimonials que componen aquest entorn urbà; de l'altra, un treball de reconeixement visual en termes de representació del paisatge, fet per un equip de fotògrafs amb mirades diverses a l'hora de confrontar la càmera amb la forma de la ciutat.

L'encreuament d'ambdues perspectives ha permès plantejar la imatge de Barcelona al carrer Pere IV en termes de paisatge urbà patrimonial.

Francesc Muñoz

Director del màster d'Intervenció en el patrimoni i el paisatge urbà
UAB-MUHBA

BARCELONA I EUROPA, UN DEBAT INTEL·LECTUAL

En els darrers anys, arreu d'Europa s'ha donat un gran impuls a la història de les ciutats des del punt de vista intel·lectual. A la tradicional pregunta per la qüestió dels intel·lectuals –sobre la seva acció política, la seva dimensió literària, els debats i les polèmiques que planteja– s'han afegit noves reflexions sobre el caràcter ciutadà i urbà en què es desenvolupa aquesta figura. Les grans ciutats europees no són merament l'escenari dels debats intel·lectuals, sinó que els fan possibles; i alhora les ciutats són el resultat d'aquests debats. D'altra banda, ja no es tracta només d'estudiar autors o polèmiques concretes, sinó també contextos complexos, i la seva relació amb d'altres. Cada cop es pensa més en l'espai intel·lectual europeu no com una juxtaposició de successius espais locals o nacionals, sinó com una trama densa que implica el conjunt d'Europa i de les seves ciutats.

Barcelona, per la seva dimensió ciutadana, per la seva vocació europeïsta, per la seva condició de capital d'una excepció cultural i política, pot fer un paper importantíssim en aquesta significativa reflexió. Barcelona ha estat sempre conscient de la necessitat de pensar-se en Europa. No és possible fer una història intel·lectual de Barcelona sense fer una història de l'europeïsm cultural a Catalunya.

Per això el MUHBA i la Universitat de Barcelona impulsen el Màster *Barcelona-Europa. Literatura i història comparada dels intel·lectuals*. S'hi estudiaran els principals esdeveniments de la relació entre el camp literari i el camp intel·lectual a la nostra ciutat, inscrita en els successius fets històrics i culturals de Catalunya, i la formació d'un europeïsm cultural en el qual Barcelona, com a capital d'un gran projecte modern, ha de pensar-se en clau nacional i internacional alhora.

El màster està format per dos postgraus que poden cursar-se de manera independent: *Història intel·lectual de Barcelona* i *Història de l'europeïsm cultural a Catalunya*. A més, vinculat al màster hi haurà tot un programa d'activitats –conferències, seminaris, simposis– obertes des del Museu al conjunt de la ciutadania, de manera que, al costat de la formació acadèmica, aquest màster es converteixi en un espai de debat sobre el paper de Barcelona en la història intel·lectual d'Europa, i alhora promogui les aportacions que, des de Catalunya, poden fer-se en la reflexió sobre la idea de cultura europea.

Antoni Martí Monterde

Universitat de Barcelona. Director del Màster Barcelona-Europa de la UB i el MUHBA

BARCELONA I L'HAVANA. VINT ANYS COMPARTINT CONEIXEMENTS AL VOLTANT DE LA CIUTAT

L'Havana és la ciutat més poblada del Carib, amb 2,2 milions d'habitants i una àrea metropolitana de 750 quilòmetres quadrats que inclou 15 municipis, des de La Habana Vieja, que concentra el centre històric de la ciutat, a la gran perifèria. La zona central de l'Havana, que el 1982 va ser declarada Patrimoni de la Humanitat per la Unesco, s'ha beneficiat de la tasca de l'Oficina del Historiador de la Ciudad (OHCH), un organisme creat el 1938, artífex de la restauració de l'Havana colonial. Al capdavant d'aquesta institució hi ha el doctor Eusebio Leal, que coincidint amb el primer centenari de la independència de l'illa, va pronunciar el pregó inaugural de les festes de la Mercè de 1998.

Com a resposta a l'estreta relació històrica entre Cuba i Catalunya, i l'Havana i Barcelona, a l'any 1993 es va signar l'acord d'amistat i cooperació entre Barcelona i els 15 municipis que formen l'Havana, per part de l'alcalde Maragall i del senyor Pedro Chávez, president de l'Assemblea Popular de la capital cubana d'aquella època. Després d'una dècada de relacions, projectes i col·laboracions puntuals, l'any 2002 Barcelona comença a treballar amb l'Oficina del Historiador. Fruit d'aquesta relació, el 2006 se

Palau Segundo Cabo com a edifici del Senat (principis del segle xx)

Barcelona (2013-2016) es renova el compromís de col·laboració amb l'Havana, amb el reconeixement de ciutat prioritària. Un dels primers fruits d'aquesta nova etapa és la implicació del Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) en el projecte Ponts culturals. Desenvolupament de la proposta museogràfica de la sala d'arquitectura i urbanisme del palau Segundo Cabo.

El palau Segundo Cabo és l'edifici més emblemàtic del barroc cubà, ubicat a l'estratègica plaça d'Armes, espai fundacional de l'Havana. El palau va ser construït el segle XVIII per un arquitecte espanyol, Antonio Fernández de Treijos, per albergar la Real Hacienda. Posteriorment, ha estat la seu del Senat, de les acadèmies de la Història i Nacional d'Arts i Lletres, del Consell Nacional de Cultura i finalment de l'Institut Cubà del Llibre. És, per tant, totalment coherent que la definició dels nous usos del palau es concreti en el marc del projecte Rescat Patrimonial i Desenvolupament Cultural a l'Havana, una iniciativa de cooperació multilateral entre la Unió Europea, la UNESCO i l'OHCH, que té com a finalitat la restauració i adequació de l'edifici per acollir el Centre d'Interpretació de les Relacions Culturals Cuba-Europa.

Per petició expressa de l'Havana, Barcelona s'afegeix a aquesta iniciativa, i focalitza la seva participació en la sala d'arquitectura i urbanisme del museu. El projecte té com a objectiu el disseny i el desenvolupament de la proposta museogràfica del Segundo Cabo, per mitjà d'un procés de transferència de coneixement i de creació de vincles estratègics en l'àmbit cultural. El MUHBA assessorarà i construirà juntament amb l'OHCH el contingut i la producció de l'interiorisme de la sala, així com la seva programació cultural, garantint i consolidant, d'aquesta manera, la continuïtat del vincle indeleble entre les dues ciutats.

Joaquim Llimona i Balcells

Director de Relacions Internacionals i Cooperació
Ajuntament de Barcelona

Palau Segundo Cabo en rehabilitació (2010)

signa el primer acord amb l'OHCH per a la rehabilitació del carrer Barcelona, que es va executar fins al 2010. Amb aquest projecte, la relació de col·laboració entre Barcelona i l'Havana adquireix maduresa i estableix lligams tècnics forts. Barcelona sempre ha cercat compartir els coneixements i les experiències de gestió urbana en les seves activitats de cooperació amb altres ciutats. En aquest tipus de processos, horitzontals i amb aprenentatges mutus, és on la instal·lació de capacitats tècniques, principal objectiu de la cooperació de l'Ajuntament de Barcelona, és més intensa.

Amb l'aprovació del nou pla director de Cooperació al Desenvolupament, Solidaritat i Pau de l'Ajuntament de

PER LLEGIR

Alex Sánchez

Indianes, 1736-1847. Els orígens de la Barcelona industrial

Barcelona: MUHBA, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2012. Edició en català. 30 €.

Jaume Artigues

Indianes 1737-1846 / BCN

Guia d'Història Urbana, núm. 14. 1,50 €.

Ja es troben a les llibreries dos nous productes relacionats amb la recerca desenvolupada dins del projecte *Indianes*. Es tracta d'un nou volum de la col·lecció Pòsits i d'una guia d'història urbana. El llibre demostra la importància que va tenir la indústria tèxtil per al desenvolupament de la Barcelona moderna. La producció de les anomenades indianes va convertir la capital catalana en una de les principals ciutats industrioses de l'Europa

de finals del segle XVIII. Aquesta manufactura va generar les condicions econòmiques, tecnològiques i institucionals per fer possible l'aparició de la indústria moderna a la Ciutat Comtal, tal com narra l'historiador Alex Sánchez en el seu article. L'estudi recull també moltes de les peces que es van mostrar a l'exposició que, amb el mateix títol, es va presentar al Saló del Tinell, i es complementa amb un itinerari, molt documentat, de l'arquitecte Jaume Artigues al voltant dels vestigis que resten de les primeres fàbriques i tallers d'indianes al barri de Sant Pere.

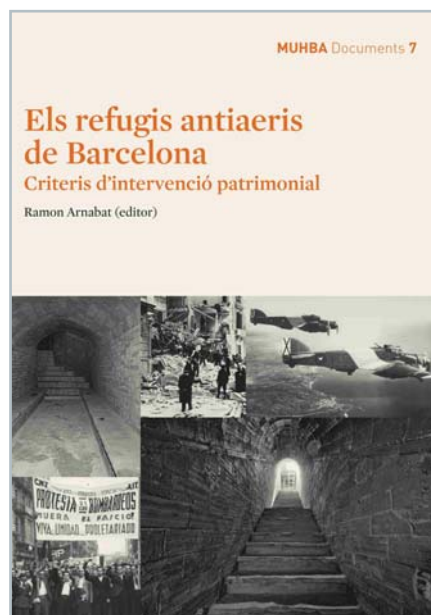
D'altra banda, la guia d'història urbana fa una breu introducció del que va representar per a la ciutat de Barcelona el naixement d'aquesta indústria i presenta l'evolució arquitectònica de la tipologia casa-fàbrica al llarg de més d'un segle. La guia proposa també dos itineraris pels barris de Sant Pere i el Raval i assenjala el patrimoni més significatiu relacionat amb la fabricació d'indianes que encara resta a la ciutat.

Ramon Arnabat (editor)

Els refugis antiaeris de Barcelona. Criteris d'intervenció patrimonial

Barcelona: MUHBA, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2013. Edició en català. 15 €.

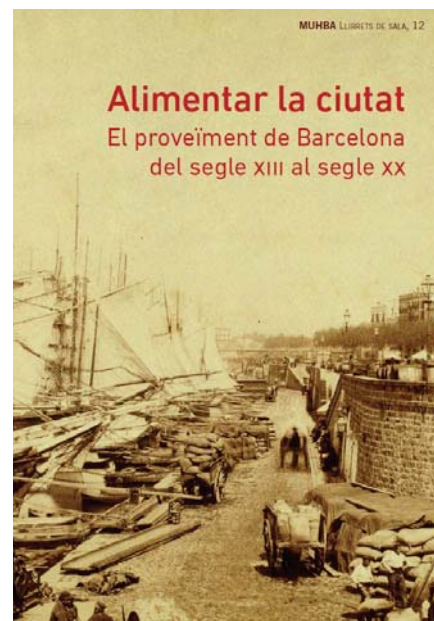
El nou volum de MUHBA Documents recull algunes de les conferències que es van pronunciar durant les jornades sobre els refugis antiaeris que

van tenir lloc al Museu d'Història de Barcelona. En una primera part, els historiadors Gabriel Cardona, David Gesalí, David Iñiguez i el mateix Ramon Arnabat parlen dels atacs aeris, la defensa de Barcelona i el paper que hi van fer els refugis. En la segona part del volum, els arqueòlegs Carme Miró, Jordi Ramos i Ferran Puig se centren en els aspectes més tècnics i patrimonials dels refugis, tot explicant la problemàtica arqueològica actual. Finalment, es recullen les conclusions de les jornades pel que fa a aspectes normatius, localització, actuació, estat de conservació, intervenció patrimonial i mesures per avançar en la preservació d'aquest tipus de patrimoni.

Alimentar la ciutat. El proveïment de Barcelona del segle XIII al segle XX

Barcelona: MUHBA, Institut de Mercats, Ajuntament de Barcelona, 2013. Edicions en català, castellà i anglès. 5 €.

Aquest llibret recull els resums de les ponències que es van presentar a les jornades que van tenir lloc el mes de maig d'enguany i n'avança algunes de les que es presentaran el 2014. El volum se centra en l'evolució del model proteccionista de l'abastiment alimentari de la ciutat de Barcelona dels segles medievals i moderns fins a la liberalització que es va iniciar el segle XVIII i que va culminar els segles XIX i XX.

Mitjançant un recorregut pels productes bàsics de la dieta dels segles

XIII al XVII (el pa, el vi i en menor mesura la carn, el peix, la volateria o els productes de l'horta), els ponents van analitzar la fiscalitat a què estaven sotmesos els diversos aliments, les formes de proveïment i les institucions implicades en l'abastament alimentari de Barcelona. Amb la liberalització del mercat alimentari el segle XVIII, les preocupacions comencen a ser unes altres: el control sanitari, la relació directa entre l'alimentació i la salut o la diferenciació social de la dieta. Però tot i la transformació del sistema, l'Ajuntament de Barcelona va crear noves fórmules, com el mercat central i la xarxa de mercats municipals, que li permetessin seguir participant en el proveïment alimentari de la ciutat.

Alimentar la ciutat és un projecte desenvolupat pel MUHBA que comparta amb la col·laboració de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i el suport de l'Institut Municipal de Mercats de Barcelona.

Xavier Chavarria

Música, Noucentisme, Barcelona

Barcelona: MUHBA, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2013. Edició en català. 5 €.

Dins la col·lecció MUHBA Llibrets de Sala s'ha publicat aquest volum dedicat a la història de l'associació Música da Camera, que va dur a terme una tasca molt important com a entitat promotora i dinamitzadora de la vida musical barcelonina d'ara fa cent anys. La publicació es va fer amb motiu del cicle 30 Minuts de Música al Museu, celebrat a l'estiu amb la col·laboració de la Fundació Mas i Mas. El llibre explica com Música da Camera va ser una associació pionera en el camp

de la promoció musical que va programar regularment concerts d'alta qualitat amb la presentació de nous repertoris, grans intèrprets i compositors nacionals i internacionals com ara Schönberg, Casals, Strauss o Gerhard. Gràcies a la seva tasca de difusió de nous valors, Barcelona es va situar, en el camp musical, a l'altura d'altres grans urbs europees de l'època.

Jordi Diaz

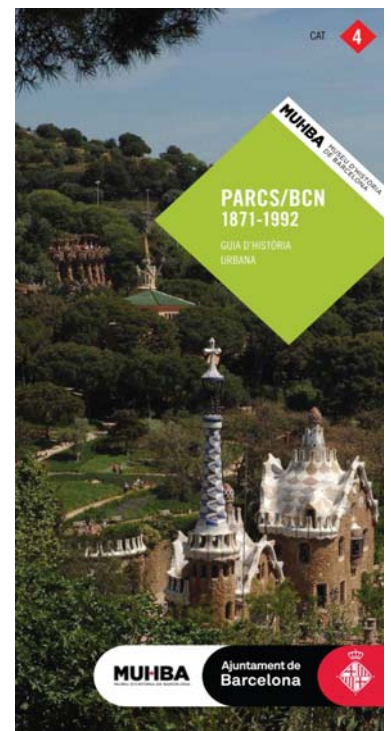
Parcs/BCN

Guia d'Història Urbana, núm. 4. 1,5 €.

A partir de l'enderrocament de les muralles i de la construcció de l'Eixample a mitjan segle XIX, la Barcelona contemporània segueix un procés accelerat de transformació urbanística on té un paper fonamental la conscienciació de la importància de la planificació dels espais verds públics dintre la ciutat. La selecció de vuit parcs i jardins inclosos en aquesta guia d'història urbana vol mos-

trar les zones públiques enjardinades que exemplifiquen tendències i estratègies determinants d'articulació, creixement, evolució i regeneració d'aquesta nova Barcelona.

El recorregut s'estén des del 1871, quan la ciutat, immersa en ple procés d'expansió i modernització, comença a interessar-se pels nous espais públics i els grans parcs segons els models d'altres ciutats europees, fins el 1992, període en què es va tancar un cicle urbanístic caracteritzat per la sensibilitat municipal davant les demandes ciutadanes de millora de l'espai públic.

LA CENTRAL DEL MUHBA

La llibreria La Central del Museu d'Història de Barcelona proposa establir un diàleg enriquidor amb els continguts del museu, amb un ampli repertori de llibres i objectes.

La Central del MUHBA

Baixada de la llibreria, 7 08002 Barcelona / 932 690 804
Horaris: de dimarts a dissabte, de 10 a 20.30 hores
Diumenge, de 10 a 15.30 hores

LA XARXA INTERNACIONAL DEL MUHBA I LA DECLARACIÓ DE BARCELONA SOBRE MUSEUS DE CIUTAT

La City History Museums and Research Network of Europe, la xarxa de museus de ciutat i centres de recerca en història urbana que el MUHBA impulsa des del 2010, ha celebrat la seva quarta reunió els dies 7 i 8 de novembre. Aquest any s'ha comptat amb la presència dels museus d'Amsterdam, Basilea, Hamburg, Lisboa, Lió i Riga, amb el museu de Bruges com a entitat convidada, i els grups de recerca en història urbana, patrimoni i tecnologies culturals del Centre for Urban History d'Anvers, el Międzynarodowe Centrum Kultury de Cracòvia (ICC), l'Institute of Urban History d'Estocolm, el Centro per lo Studi di Roma i el Politecnico de Torí. Es tracta d'una xarxa de treball compartit, perquè com a institucions formals ja hi ha l'ICOM i les seves filials, com ara el CAMOC.

Les reunions de la xarxa són un fòrum de debat al voltant de qüestions que van des de la museologia –amb relació a les problemàtiques específiques dels museus de ciutat– fins al patrimoni urbà, passant per la recerca en història urbana, com a relat articulador, i els models de gestió. En aquesta trobada s'ha abordat el paper dels museus d'història de ciutat europeus com a agents en xarxa en la construcció d'Europa i en el perfilament de relats i patrimonis compartibles de les diferents ciutats. En aquest sentit, cal destacar la discussió i aprovació inicial de la *Barcelona declaration on city museums*, destinada a clarificar el paper dels museus de ciutat prop dels organismes oficials, especialment les institucions europees.

S'han abordat de nou les línies de treball obertes en la reunió passada, profunditzant en com estan influint les TIC en aquests museus. En reunions anteriors ja s'havien tractat les estratègies de digitalització d'elements patrimonials urbans i les seves utilitats en els àmbits científics i de difusió, i aquest any el debat es va centrar en què poden aportar les TIC a la construcció de les narratives urbanes i quin és el balanç de l'ús d'aquesta eina en projectes més

amplis, com el del Park Güell, en el qual treballem plegats BSM i el MUHBA. S'han comentat també els projectes del nou espai de síntesi històrica de l'Amsterdam Museum, del museu virtual del MUHBA i del museu *online* de Torí, comptant amb les reflexions crítiques sobre la relació entre relat històric i nous formats del Centre for Urban History d'Anvers. En el camp d'actuació sobre el patrimoni, el MUHBA ha presentat els estudis sobre edificis singulars i paisatge urbà a l'eix de Pere IV, desenvolupats pel màster compartit amb la UAB.

La representació de l'explosió urbana de les dècades següents a la Segona Guerra Mundial en els museus d'història de ciutat ha estat un al-

Mapa de la City History Museums and Research Network 2013

tre eix de la trobada. Els actuals projectes de diferents museus basats en treballs o fons fotogràfics, com els del MUHBA o el Wien Museum, i els treballs participatius sobre la imatge de la perifèria impulsats pels museus d'Hamburg i Copenhaguen han permès comparar i posar en perspectiva aquesta qüestió.

Com en cada reunió, s'ha dedicat un temps a l'intercanvi de projectes, com ara l'alimentació de la ciutat medieval i moderna o bé el futbol, la identitat urbana i nacional i l'Europa del segle xx, i també als tallers de treball. Així, el dia abans de les sessions es va aprofitar per fer una reunió sectorial de la xarxa, sobre «Cultural Heritage, tourism and city branding». Així mateix, s'ha parlat de les possibilitats de formació que brinden l'ICC de Cracòvia i el MUHBA, del proper congrés de la xarxa sobre patrimoni històric i paisatge urbà a Roma, la primavera de 2014, i de la convocatòria de la European Association of Urban History a Lisboa, el setembre vinent.

Cristina Bobillo

Coordinadora tècnica de la Xarxa

LA FUNDACIÓ MUSEU HISTORICOSOCIAL DE LA MAQUINISTA TERRESTRE I MARÍTIMA I DE LA MACOSA I EL MUHBA

Locomotora sortida dels tallers de Sant Andreu

Fundació Museu Històric Social de La Maquinista Terrestre i Marítima i Macosa

El 21 de maig d'enguany, la nostra Fundació va signar un conveni de col·laboració amb el MUHBA, per la qual cosa ens plau fer-vos un petit resum de qui som.

La Maquinista i la *Macosa* s'inscriuen en els orígens de la Barcelona industrial, van néixer amb la Revolució Industrial i van ser pioneres de la indústria siderometal·lúrgica a Catalunya. *La Maquinista Terrestre i Marítima, S.A.*, es va fundar el 1855 per la fusió de *Valentí Esparó i Cia* i de la *Barcelonesa de Tous i Ascacibar*. Es va instal·lar inicialment a la Barceloneta i el 1920 es va traslladar al barri de Sant Andreu. Així mateix, el 1857 es va constituir la *Sociedad Herrería de Barcelona*, coneguda popularment com Can Girona, que es va instal·lar al barri del Poblenou i va passar a denominar-se *Macosa* el 1947.

L'interès dels treballadors per preservar el patrimoni històric i social, alhora que la preocupació per la seva desaparició davant

el tancament de les dues empreses el 1993, van motivar la creació, l'any 2003, de la Fundació Museu Historicosocial de La Maquinista Terrestre i Marítima i de la Macosa.

Des d'aleshores, els objectius de la fundació s'han orientat a investigar, explicar i difondre la història i la cultura de treball i solidaritat de les dues empreses. També s'ha ocupat de les relacions laborals, socioeconòmiques i culturals i la seva relació amb la ciutat i el desenvolupament del transport, així com la recerca i catalogació del patrimoni arqueològic de les produccions industrials.

Aquesta cultura s'estén a la resta de la societat i serà base de reivindicacions sindicals, socials i polítiques i de lluita pels drets socials i econòmics. Els treballadors d'ambdues empreses participaren en el naixement de les primeres organitzacions sindicals del sector metal·lúrgic, així com en la lluita activa contra la dictadura i per la recuperació del moviment sindical, la democràcia i els drets nacionals de Catalunya.

Miguel Jorba

Fundació Museu Historicosocial de La Maquinista Terrestre i Marítima i de la Macosa de Barcelona

AMICS I AMIGUES DEL MUHBA

DESTACATS DE L'AGENDA D'OCTUBRE A GENER

Museu Geològic del Seminari de Barcelona

El museu, fundat el 1874 pel canonge Jaume Almera i Comas, té un precedent en el Gabinet d'Història Natural de 1817. Des del 1885 confecciona el mapa geològic de la província de Barcelona i compta amb una biblioteca amb 13.000 títols, una col·lecció de 68.000 fòssils, un laboratori i un arxiu històric. La visita inclou altres dependències de l'edifici d'estil historicista projectat per l'arquitecte Elies Rogent.

Dissabte, 23 de novembre.

c/ Diputació, 213, a les 11.00 h.

La Casa Museu-Arxiu Maragall

Visita a la casa on residiren Joan Maragall i la seva família des de 1899. Conserva el mobiliari, les estances originals (saló, menjador, dormitoris) i obres d'art de S. Rusiñol, R. Casas i J. Mir, entre altres. Actualment, és la seu de l'Arxiu Maragall i reuneix el fons documental i l'obra del poeta.

Dimecres, 11 de desembre.

c/ Alfons XII, 79, a les 18.00 h.

Exposició *El món del 1714*

L'exposició mostra com era el món en el moment en què a Europa esclata la Guerra de Successió al tron hispànic i Catalunya es converteix en escenari bèl·lic, amb Barcelona com a capital del rei Carles III. Hi figuren també les repercussions de la guerra i del tractat d'Utrecht en la definició del continent europeu, i la situació de Catalunya després de la resistència fins al 1714, amb la derrota, l'exili i les possibilitats de futur en la nova situació històrica.

Dijous, 16 de gener.

MUHBA Plaça del Rei, Saló del Tinell, a les 17.30 h.

Fes-te soci dels Amics del MUHBA

Per a més informació, 93 256 21 22 o amicsmuhba@bcn.cat

Patrons benefactors

Patrons institucionals

Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País	Consell Econòmic i Social de Barcelona	Ateneu Barcelonès	Sport Cultura Barcelona	Associació Consell de Cent	Institut Europeu de la Mediterrània	Fundació Centre Internacional de Música Antiga	Associació Enginyers Industrials de Catalunya

Associats

Amics

MUHBA MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA
Butlletí 28

Consell de Redacció: Maria Josep Balcells, Àngels Bertran, Mònica Blasco, Josep Bracons, Carme Cazalla, Carme Garcia Soler, Núria Miró i Alaix Disseny gràfic: Miguel Sal Edició: L'Avenç Direcció: Joan Roca Secretari tècnic: Jaime Irigoyen

Dipòsit Legal: B. 47.520-76
ISSN: 2013-8253